

SPROG ER NØGLEN TIL VERDEN

ANBEFALINGER FRA
ARBEJDSGRUPPEN
FOR UDDANNELSE I
FREMMEDESPROG

JUNI 2011

**SPROG ER
NØGLEN
TIL VERDEN**

ANBEFALINGER FRA
ARBEJDSGRUPPEN
FOR UDDANNELSE I
FREMMEDESPROG

JUNI 2011

INDHOLD

INDLEDNING	7
SAMMENFATNING	8
1. ARBEJDSGRUPPENS VISION	11
2. FOLKESKOLEN	17
3. DE GYMNASIALE UDDANNELSER	25
4. ERHVERVSUDDANNELSERNE	31
5. LÆRERUDDANNELSEN	37
6. UNIVERSITETERNES SPROGUDDANNELSER	43
7. ØVRIGE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER	51
8. TVÆRGÅENDE FREMMEDSPROGSINDSATSER	55
BILAG 1. ARBEJDSGRUPPENS SAMLEDE ANBEFALINGER	63
BILAG 2. ARBEJDSGRUPPEN OG KOMMISSORIUM	66
LITTERATURLISTE	68

ene
et ind i et spro
d som stadig føles fr
NEORD

ordbog

-en, plur. ~ordbøger, ~ordbøgerne
ordbog med forklaringer på fremmed

fremmedsprog

SUBST. -et, plur. ~sprog, -ene
et sprog som ikke er ens modersm
dansk som fremmedsprog

INDLEDNING

Giv inspiration til en strategi for den samlede uddannelse i fremmedsprog i Danmark! Sådan lyder den korte version af det kommissorium, som videnskabsministeren og undervisningsministeren i januar 2011 gav til en arbejdsgruppe. Denne rapport er resultatet af det arbejde, som gruppen har udført i foråret 2011. I rapporten fremlægger gruppen sin vision og sine overordnede mål for området og de deraf følgende konkrete anbefalinger. Arbejdsgruppens kommissorium, sammensætning mv. fremgår af bilag 2 til rapporten.

Udgangspunktet for arbejdet har været en stadig stigende bekymring for uddannelserne i fremmedsprog i Danmark. Bekymringen går både på kvaliteten af den eksisterende undervisning, på mangfoldigheden i sprogudbuddet og på, at for få elever vælger fremmedsprog i folkeskolen, i ungdomsuddannelserne og i de videregående uddannelser.

De færreste er i tvivl om, at Danmarks fremtidige muligheder for vækst og velfærd blandt andet afhænger af, at danskerne besidder gode interkulturelle og sproglige kompetencer. Særligt engelsk er et uomgængeligt vilkår for en borger i en globaliseret verden, men engelsk gør det ikke alene. Mobiliteten i den moderne verden gør, at en stor del af befolkningen kommer til at møde, kende og arbejde sammen med folk fra mange forskellige dele af verden. Det er mennesker med andre forestillinger, erfaringer og adfærdsmønstre, kort sagt folk med en anden historie og kultur end vores egen og med andre sprog og modersmål end dansk. Derfor er der brug for kompetencer i flere sprog – for sprog er nøglen til at forstå andre kulturer og dermed nøglen til at kunne agere i verden og opnå indflydelse.

SAMMENFATNING

Bedre beherskelse af engelsk for alle, dansk plus to fremmedsprog for alle og bedre sammenhæng på langs og på tværs i uddannelsessystemet. Det er nogle af de mål, arbejdsgruppen for fremmedsprog i uddannelserne mener, at Danmark bør sætte sig.

Arbejdsgruppen, der blev nedsat for at give inspiration til regeringens strategi for uddannelse i fremmedsprog, har siden februar 2011 indsamlet dokumentation for og viden om fremmedsprog i hele uddannelsessystemet – fra folkeskolen til universiteterne – og drøftet, hvordan de konstaterede udfordringer kan imødekommes.

Hovedkonklusionen på arbejdet er, at der er al mulig grund til at satse strategisk på at styrke sprogfagene i de kommende år. Det haster, for fremmedsprogene, bortset fra engelsk, er under pres alle steder i den kæde, det danske uddannelsessystem består af. Der uddannes færre folkeskolelærere i alle andre sprog end engelsk. Det kan meget snart blive et problem for elevernes muligheder for fremmedsprogsundervisning i folkeskolen. Det vil igen få negativ virkning i gymnasierne, hvorfra det kan brede sig til de videregående uddannelser inkl. læreruddannelsen. En ond cirkel er under udvikling.

Mange unge tror i dag, at engelsk er nok. Engelsk er nødvendigt, men engelsk er ikke nok. Verden er meget mere kompleks, og derfor skal vi også være dygtige til andre sprog. Sproglige og interkulturelle kompetencer er afgørende for, at vi kan deltage på kvalificeret vis i politiske og kulturelle fællesskaber.

På samme måde som beherskelse af et nuanceret dansk er nødvendigt for fuldt ud at deltage i det danske demokrati, er beherskelse af andre sprog nødvendige for os som EU-borgere og som medlemmer af det globale samfund. Det gælder i internationale organisationer, i forskningsverdenen og i erhvervslivet.

Arbejdsgruppens rapport indeholder, ud over en overordnet vision, i alt 42 anbefalinger til, hvordan man

fremover kan satse mere på fremmedsprog i det danske uddannelsessystem. Sammenfatningen fokuserer på elleve af de helt centrale anbefalinger, mens de øvrige fremgår af de efterfølgende kapitler.

Som bekendt er folkeskolen det sted, hvor langt de fleste børn i Danmark starter deres indlæring. Det gælder også fremmedsprog. I dag får eleverne den første time i fremmedsprog, nemlig engelsk, i starten af 3. klasse. En fremmedsprogsstart i 3. klasse er en sen start i forhold til mange andre europæiske lande – herunder bl.a. Norge. Typisk starter man i andre lande to-tre år tidligere. Det vil have positive effekter, hvis vi i Danmark går samme vej, således at engelsk med tiden bliver et funktionelt andetsprog.

Arbejdsgruppen anbefaler, at der indføres tidligere sprogstart i form af obligatorisk engelsk fra 1. klassetrin i folkeskolen.

I dag skal alle elever tilbydes tysk eller eventuelt fransk fra 7. klasse. Arbejdsgruppen mener imidlertid, at det skal være obligatorisk og senest fra 5. klasse. Derudover foreslås det, at der bliver mulighed for at vælge flere andre sprog som valgfag med henblik på bredere sproglige og interkulturelle kompetencer og med henblik på, at eleverne bliver bevidste om de muligheder, der er i de gymnasiale uddannelser. En del elever har færdigheder i andre sprog og har dermed en ressource, som i dag ikke udnyttes.

Arbejdsgruppen anbefaler, at start på 2. fremmedsprog rykkes ned fra 7. klasse til 5. klasse.

Arbejdsgruppen anbefaler, at flere og andre sprog udbydes i folkeskolen som 3. fremmedsprog.

I læreruddannelsen er andelen af de studerende, der tager sprogfag som linjefag, faldet markant siden reformen af læreruddannelsen trådte i kraft i 2007. Der er behov for en række indsatser i de forskellige dele af ud-

dannelsessystemet, hvis denne udvikling skal vendes. Uden ændringer vil det ikke kunne sikres, at befolkningen i Danmark fremover opnår de nødvendige sproglige og interkulturelle kompetencer.

Målt i forhold til andre linjefag er sprogfagene omtrent halveret det seneste årti, og fransk er næsten helt forsvundet. Faktisk oprettes faget fransk kun på én eneste professionshøjskole i landet. Med den nuværende produktion af sprog-lærere til folkeskolen vil der ganske enkelt opstå en mangelsituation i fremtiden.

Arbejdsgruppen anbefaler, at der oprettes forsøg med en læreruddannelse, som særligt retter sig mod sprogområdet.

På *universiteterne* kan man i årene fremover få problemer med at opretholde et tilpas bredt og mangfoldigt udbud af sproguddannelser, hvis ikke der sker ændringer. Nok går det godt for nogle sprogfag – fx kinesisk og arabisk. Men den stagnerende eller faldende søgning til traditionelle sprogfag – fx fransk, italiensk og russisk – gør, at undervisnings- og forskningsmiljøerne kan blive for små. Der er behov for samarbejde. Det gælder både internt på de enkelte universiteter og på tværs af universiteterne. Dette samarbejde er hidtil blevet hæmmet af faglige traditioner og institutionelle tilhørsforhold.

Arbejdsgruppen anbefaler, at universiteterne styrker sproguddannelserne gennem øget samarbejde både internt på det enkelte universitet og på tværs af universiteterne.

I de *gymnasiale uddannelser* er interessen for fremmedsprog faldende. Ca. 30 pct. af eleverne på stx (studentereksamen) og hhx (højere handelseksamen) fravælger at fortsætte med deres 2. fremmedsprog (tysk/fransk) fra folkeskolen, og for hf er tallet ca. 92 pct. Det er et ærgerligt tab af elevernes oparbejdede fremmedsprogskompetencer. En anden udfordring på det gymnasiale område er, at kun få elever vælger flere sprog, end de absolut skal. Således vælger kun 3 pct. på stx og hhx et tredje eller fjerde fremmedsprog. Der er behov for, at flere elever får lyst til at lære fremmedsprog.

Arbejdsgruppen anbefaler, at nærliggende gymnasier samarbejder om udbud og oprettelse af mindre søgte fremmedsprog.

Arbejdsgruppen anbefaler, at der indføres tilskud til holddannelse i flersproglige studieretninger og for små sprog.

I de *øvrige videregående uddannelser* vedligeholder og videreudvikler de studerende heller ikke de sprogkompetencer, som de har opbygget tidligere i uddannelsessystemet. De bruger simpelthen deres fremmedsprogskompetencer for lidt. Det er uheldigt, fordi sproglige og interkulturelle kompetencer også - som arbejdsmarkedet har udviklet sig - er vigtige for andre faggrupper end de egentligt sproguddannede. Studerende bør derfor mere frit kunne knytte sprogkompetencer til deres kernekompetencer.

Arbejdsgruppen anbefaler, at de videregående uddannelser tilbyder og eventuelt giver plads til fremmedsprogsundervisning som valgfag til alle studerende.

På *erhvervsskolerne* er det kun godt halvdelen af uddannelserne, der har engelsk som en obligatorisk del af grundfagene. En lang række elever får altså ikke deres engelskkompetencer fra folkeskolen forbedret eller bare vedligeholdt. Også i denne del af uddannelsessystemet er den manglende forbedring og vedligeholdelse af sproglige og interkulturelle kompetencer problematisk, fordi engelsk er en forudsætning for alle i forhold til at kunne begå sig som samfundsborger og på arbejdsmarkedet.

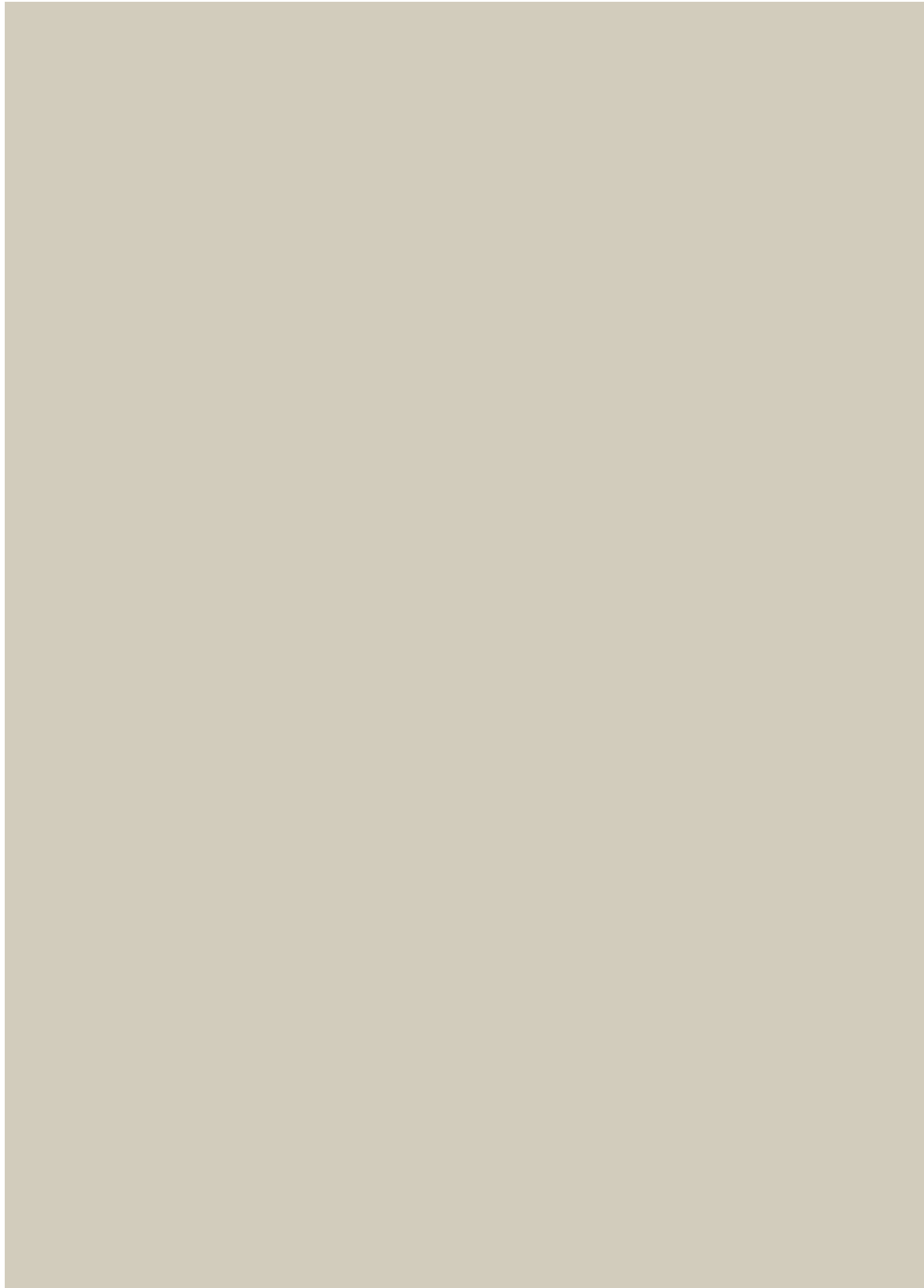
Arbejdsgruppen anbefaler, at alle erhvervsuddannelser som minimum bør have obligatorisk engelsk på F-niveau.

For *uddannelsessystemet i sin helhed* er det en udfordring at sikre en sammenhængende overgang mellem uddannelsesniveauerne. Det gælder overgangen fra folkeskole til erhvervsuddannelse og gymnasiale uddannelser. Og det gælder overgangen fra de gymnasiale uddannelser til universiteternes sproguddannelser og til læreruddannelsen. En fornuftig progression forudsætter kendskab til og respekt for det arbejde, der udføres på såvel det forudgående som det efterfølgende trin i uddannelsessystemet. En sådan progression er særlig vigtigt for netop sprogfag, fordi sprogkompetencer bygges op over tid og kræver vedligeholdelse.

Arbejdsgruppen anbefaler, at overgangen mellem folkeskolen og ungdomsuddannelserne styrkes bl.a. ved, at Undervisningsministeriet reviderer læreplanernes formuleringer for grundskolen, erhvervsuddannelserne og de gymnasiale uddannelser.

Arbejdsgruppen anbefaler, at overgangen mellem gymnasiale uddannelser og universiteternes sproguddannelser styrkes ved, at gymnasier og universiteter fortsætter bestræbelserne på at sikre, at der er en fornuftig faglig progression mellem de to niveauer.

Det er arbejdsgruppens overbevisning, at en udmøntning af rapportens samlede anbefalinger vil føre til, at de fremmedsproglige kompetencer i Danmark øges. Det vil føre til et generelt højere uddannelsesniveau på sprogområdet og en bredere og mere nuanceret sprogprofil. Det gælder særligt i forhold til, at borgere generelt bliver bedre til at beherske engelsk. En udmøntning af anbefalingerne vil også føre til et større kendskab til og færdigheder i et eller flere fremmedsprog udover engelsk og - via et bredt udbud - en større mangfoldighed af sprogbeherskelse i Danmark. Dette til glæde for den enkelte borger såvel som for erhvervsliv og organisationer.

ARBEJDSGRUPPENS
VISION

Arbejdsgruppens vision

Danmark er et lille land, og dansk tales af godt fem millioner mennesker. Vores muligheder for fortsat at kunne deltage på kvalificeret vis i politiske og kulturelle fællesskaber afhænger derfor af, at vi også er dygtige til andre sprog end dansk. På samme måde som beherskelse af et nuanceret dansk er nødvendigt for fuldt ud at deltage i det danske demokrati, er beherskelse af andre sprog nødvendig for os som EU-borgere og som medlemmer af det globale samfund. Det gælder i internationale organisationer, forskningsverdenen og erhvervslivet. Det stiller følgelig store krav til det samlede danske uddannelsessystem, der skal være i stand til at udruste danske børn, unge og voksne med de kompetencer, som en globaliseret verden fordrer.

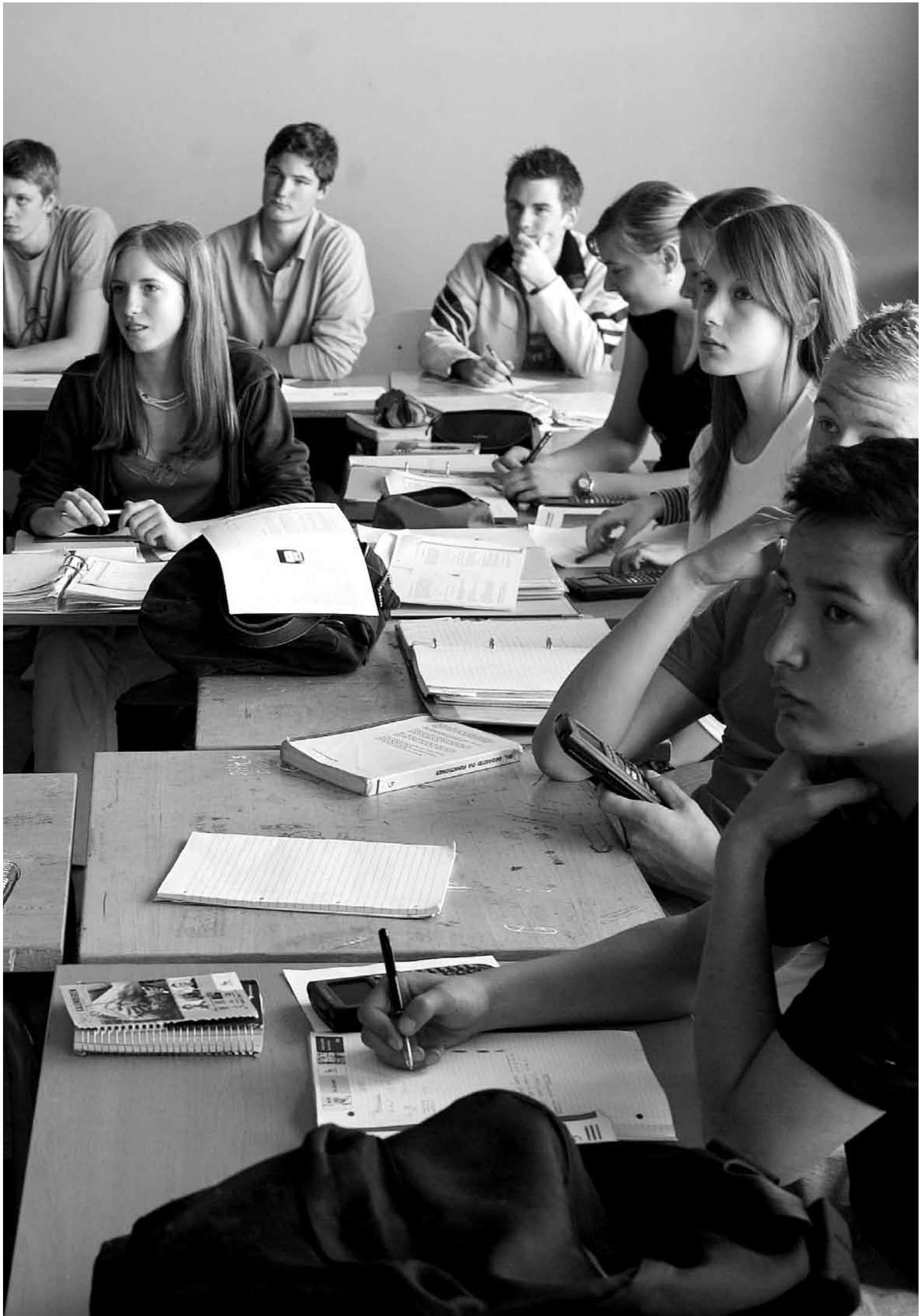
Uddannelsessystemet skal opbygge et fundament, der både her i landet og uden for landets grænser understøtter og fremmer kvaliteten af og respekten for det arbejde og den indsats, der ydes fra dansk side. Danske medarbejdere og virksomheder skal kunne rejse ud og være til stede, der hvor ny viden genereres, og Danmark skal være i stand til at tiltrække kvalificeret arbejdskraft, forskere og studerende til vores hjemlige virksomheder og vidensinstitutioner. Hertil er interkulturelle kompetencer, dvs. viden om andres kultur, historie, forestillinger og måder at leve på, og færdigheder i at kommunikere med dem, nødvendige. Og nøglen til det er,

som nævnt, sprog. Danskere havde tidligere ry for at være dygtige til sprog. Arbejdsgruppen er ikke sikker på, at vi danskere længere fortjener dette ry, men har en vision om, at vi igen vil gøre os fortjent til det. Og det skal ske gennem anerkendelse af sproglige og interkulturelle kompetencer som stærke og nødvendige, gennem mere og bedre samarbejde i uddannelsesmiljøerne og større frihed og fleksibilitet i rammerne for uddannelserne.

Det er et paradoks, at danske unge, som situationen er nu, i stigende grad kommer til at mangle kompetencer i andre sprog end engelsk samtidig med, at verden åbner sig og bliver mere kompleks. Nok er engelsk den moderne verdens *lingua franca* – eller fælles kommunikationsmiddel – men der er mange steder, hvor engelsk ikke er første fremmedsprog og endnu flere steder, hvor det hverken er modersmål eller første fremmedsprog. Derfor er der brug for en mangfoldighed af sprog.

Men der mangler handlinger og opfølgning på denne erkendelse.

Bag arbejdsgruppens anbefalinger ligger en overordnet vision: **Danmark skal have et generelt højere uddannelsesniveau på sprogområdet og en bredere og mere nuanceret sprogprofil.**

INTERKULTURELLE KOMPETENCER

Ved interkulturelle kompetencer forstår arbejdsgruppen i denne sammenhæng viden om et givet sprogområdes værdier, normer og levevis i bred forstand, indsigt i befolkningens selvforståelse og forståelse af deres forhold til andre og til os, samt evne til og færdigheder i at kommunikere med og forstå mennesker fra det pågældende område gennem samtaler, læsning og analyser af tekster i bred forstand.

De sproglige og de interkulturelle kompetencer er integreret sådan at forstå, at erhvervelse af sproglige færdigheder altid involverer erhvervelse af interkulturelle kompetencer og vice versa.

Men det er klart, at der inden for uddannelsessystemet må være stor forskel på, hvor tungt opøvelsen af den sproglige kunnen vægtes i forhold til den kulturelle indsigt; fra et rimeligt basalt kendskab til fremmedsproget til en yderst avanceret beherskelse heraf, fra et rudimentært kendskab til kultur og historie til en dybtgående indsigt. Der må ligeledes alt efter mål for uddannelserne være forskel på, om fokus er på merkantilt sprog, specialist- eller branchesprog eller på bred og dyb sprogbeherskelse.

Arbejdsgruppens kommissorium gælder fremmedsprog, men når vi taler om et generelt højere niveau på sprogområdet, indbefatter det også dansk. Sprogundervisning og sproglæring har, uanset om det gælder første, andet eller tredje sprog, en række fælles træk, som kan udnyttes bedre. Derfor er det arbejdsgruppens mål, at der skabes langt mere samarbejde mellem underviserne i sprog, hvad enten det gælder dansk, engelsk eller noget tredje, og mere sammenhæng i metode og terminologi.

Det er en almindelig anerkendt erfaring, at jo flere sprog man kan, jo lettere er det at lære nye. Arbejdsgruppen har et mål om, at alle danske børn og unge bør lære mindst to fremmedsprog i folkeskolen og have mulighed for at stifte bekendtskab med flere, og vi ser gerne, at der med tiden bliver større valgfrihed og bedre udnyttelse af den enkeltes særlige evner og forudsætninger. Vi opererer således med et minimumsniveau, som alle skal have adgang til, og så et fleksibelt tilvalgsniveau efter lyst, evner og særlige forudsætninger.

Det overordnede formål med arbejdsgruppens arbejde er at give inspiration til den kommende strategi for fremmedsprog, som regeringen vil udarbejde inden for de nuværende økonomiske rammer. En strategi rækker ind i fremtiden og sætter inden for en afgrænset periode nogle mål, for hvilke der derefter skal udarbejdes handlingsplaner, og hvis enkelte dele løbende evalueres. I kraft af at også den kommende strategi for fremmedsprog i uddannelserne skal række i alt fald nogle år frem i tiden og også vil kræve tid for at kunne implementeres, har arbejdsgruppen tilladt sig at operere med en vision og med mål, der, hvis de skulle opfyldes helt og med det samme, ikke kan holdes inden for de nuværende økonomiske rammer. Det gælder fx den overordnede vision om et højnet uddannelsesniveau og en bredere sprogprofil, der skal betragtes som en investering for fremtiden. Når

det kommer til de konkrete anbefalinger, har vi prøvet nøgternt at skelne imellem anbefalinger, der kan iværksættes med det samme, og anbefalinger, der først kan realiseres senere, enten fordi noget andet skal være opfyldt først, eller fordi der ikke skønnes i de nuværende rammer at være plads til dem. Det må dog understreges, at det er en meget vanskelig manøvre, fordi tingene hænger sammen, og en indsats et sted vil have effekt andre steder.

ARBEJDSGRUPPENS MÅL

Affødt af visionen tegner der sig følgende overordnede mål, som ikke er begrænset til et bestemt uddannelsesniveau, men går på tværs af dem alle:

- 1 Bedre beherskelse af engelsk for alle
- 2 Dansk plus to fremmedsprog for alle
- 3 Større mangfoldighed af sprog
- 4 Bedre progression og sammenhæng på langs og på tværs
- 5 Større fleksibilitet i de videregående uddannelser

Arbejdsgruppen betragter mangfoldighed i sprog som en rigdom og indskrænkning af paletten som det modsatte. Det er ikke til at forudse, hvilke sprog og kulturer der pludselig får særlig betydning, men engelsks position som fælles, globalt kommunikationssprog kan ikke betrides. At betragte et enkelt sprog som *lingua franca* er først og fremmest en praktisk foranstaltning, og forskellige historiske epoker har haft forskellige kandidater til et sådant fælles kommunikationsmiddel. I dag er det engelsk, og det vil det sandsynligvis være en rum tid endnu. Det giver engelsk en særlig stilling og gør det at kunne engelsk til en nødvendighed for alle borgere. Engelsk er mere end et egentligt fremmedsprog, der kan vælges til eller fra. Arbejdsgruppen har for engelsks vedkommende det mål, at alle i Danmark bliver endnu bedre til engelsk, end tilfældet er nu, og kan benytte engelsk ubesværet i en lang række af funktioner.

Ved siden af engelsk som et funktionelt andetsprog, er det arbejdsgruppens mål, at alle – når de forlader folkeskolen – har kendskab til og en vis færdighed i endnu et sprog, så Danmark kan opfylde Europa-Kommissionens målsætning om modersmål plus to sprog.

Dette bør være et minimum, men der bør samtidig åbnes for, at der i folkeskolen er mulighed for et tredje eller fjerde fremmedsprog for de særligt interesserede og de særligt talentfulde. Og for at der på de efterfølgende niveauer skabes mulighed for at bygge videre på de gennem sprogundervisningen erhvervede kompetencer.

For at indfri såvel vision som mål er det nødvendigt med indsatser i alle dele af uddannelsessystemet med en klar fremmedsprogslinje og med bedre sammenhæng mellem de forskellige niveauer fra folkeskolen til gymnasier og erhvervsskoler og fra dem til de videregående

uddannelsesinstitutioner. En fornuftig progression forudsætter kendskab til og respekt for det arbejde, der udføres på såvel det forudgående som det efterfølgende trin i systemet og ikke kun teoretisk og på papiret, men i praksis. Det er faktisk særlig vigtigt for sprogfag, fordi sprogkompetencer bygges op over tid og kræver anvendelse og vedligeholdelse.

Af de videregående uddannelser har nogle et tæt forhold til bestemte professioner, mens andre er mere brede og kan resultere i både generalister og specialister. I nogle uddannelser er sprog hovedformålet, og i andre læses sprog i kombination med andre emner. Sprog i videste forstand indgår i alle uddannelser, fordi sprog former vores tanker og skaber vores evne til at kommunikere. Men fremmedsprog kan i mange tilfælde ikke vælges til som en ekstra kompetence, bortset fra engelsk, som mange moduler eller endog hele uddannelser udbydes

på. Efter arbejdsgruppens mening ville mange flere uddannelser have nytte af en fremmedsprogskomponent. Det er derfor vores mål, at der, hvad sprog angår, udvikles en større fleksibilitet, så studerende mere frit kan knytte sprogkompetencer til deres kernekompetencer.

Bedre samarbejde mellem de forskellige videregående uddannelsesinstitutioner og mellem forskellige uddannelsesstyper vil desuden give bedre ressourceudnyttelse. På en række uddannelser, specielt på universiteternes fremmedsproguddannelser, sker der i dag en gradvis udtynding af undervisningsressourcerne med dårligere kvalitet til følge og risiko for nedlæggelse. Det er arbejdsgruppens mål, at den onde spiral brydes ved fornuftig arbejdsdeling og mere samarbejde, som bl.a. kan etableres gennem andre undervisningsformer, der tager højde for og udnytter de muligheder, der er gennem it og de nye medier.

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

FOLKESKOLEN

Folkeskolen

Folkeskolen skal ifølge folkeskoleloven give eleverne faglige kvalifikationer og forberede dem bredt til rollen som borgere i et demokratisk samfund. Fremmedsprogsundervisningen i folkeskolen udgør fundamentet for al videre fremmedsprogsindlæring, og det er især gennem undervisningen i fremmedsprog, at eleverne får indblik i, forståelse af og interesse for andre lande og kulturer.

TIDLIGERE ENGELSK

Engelsk er ligesom dansk og matematik et kernefag i skolen. Det bør være en selvfølge, at elever når de forlader folkeskolen, har gode og solide engelskkundskaber, som de kan bygge på i deres videre uddannelse. Undervisning i engelsk bør være en rød tråd igennem hele uddannelsessystemet.

Danskere, som ikke kan tale og forstå engelsk, vil fremover være begrænsede i en række helt almindelige gøremål. I stadig stigende grad chattes og blogges på tværs af lande; vi køber varer over internettet, downloader programmer, ser engelsksprogede tv-stationer, læser brugsvejledninger på engelsk og rejser meget mere end tidligere.

Manglende engelskkundskaber lægger ganske enkelt en dæmper på den mulige livsudfoldelse i en verden, der bliver mere international.

Det gælder også i forhold til uddannelse og job. En række arbejdspladser bruger i dag engelsk som primært

eller sekundært sprog. I internationale virksomheder med hovedsæde eller kontorer i Danmark er det nødvendigt at kunne formulere sig nuanceret og præcist på engelsk. På flere videregående uddannelser er fag, der udbydes på engelsk, en realitet.

Mange danskere har den opfattelse, at vi – som folkefærd – er gode til engelsk. Men er vi nu også det?

I en undersøgelse fra 2004 sammenlignes otte europæiske landes grundskoleelevers kundskaber i engelsk.¹ Undersøgelsen, som omfattede 12.000 elever, fokuserede på elevernes evne til at forstå det talte sprog, til selv at tale det, til at læse det og til at skrive det. Ifølge undersøgelsen var danske børn forholdsvis dygtige til at forstå det talte sprog, mens de var væsentligt svagere til at tale det korrekt. Samlet set lå Danmark på en middelplassering. I den bedste gruppe lå Norge og Sverige, i midtergruppen Danmark, Finland og Holland og i den svageste gruppe Spanien og Frankrig. Det ottende land, Tyskland, indgik ikke i grupperingen.

Den danske midterplacering underbygges af en undersøgelse foretaget af Danmarks Evalueringsinstitut

¹ Skolverket (2004): Engelska i åtta europeiska länder - en undersökning av ungdomarskunnskaper och uppfattningar.

(EVA).² Den viser, at 9.-klasse-elevenes rigtighedsscore i sprogttest, som afspejler formelle færdigheder, er under 50 pct., og at eleverne klarer sig absolut dårligst i den del af testen, der afdækker integrerede færdigheder, dvs. hvor der stilles krav om størst sproglig forståelse og kunnen.

Desværre eksisterer der ikke nyere undersøgelser af danske elevers færdigheder i engelsk. Det er dog arbejdsgruppens vurdering, at niveauet er blevet højere. Forklaringen kan bl.a. være, at børn i stigende grad bruger engelsk i fritiden. De chatter på engelsk, når de spiller spil på internettet og ser YouTube, engelske film mv.

En anden forklaring kan være, at danske skoleelever siden 2004 har påbegyndt engelskundervisningen i 3. klasse og ikke i 4. klasse. Det er dog stadig to-tre år senere end eleverne i mange andre europæiske lande.

I Norge har man rykket fremmedsprogsundervisningen nedad, så den nu begynder allerede i den klasse, der

svarer til den danske børnehaveklasse. De norske elever er altså seks år, når de får engelsk på timeplanen. Der er meget store fordele ved at begynde undervisningen så tidligt. En norsk undersøgelse viser, at yngre elever er åbne, nysgerrige og meget motiverede for at lære fremmedsprog, og at de har lettere ved at lære udtalen end ældre elever. Den intuitive sproglæring har generelt bedre vilkår hos yngre end hos ældre elever.³ Set over det samlede skoleforløb har eleverne i Danmark og Norge stort set samme antal vejledende undervisningstimer i engelsk.

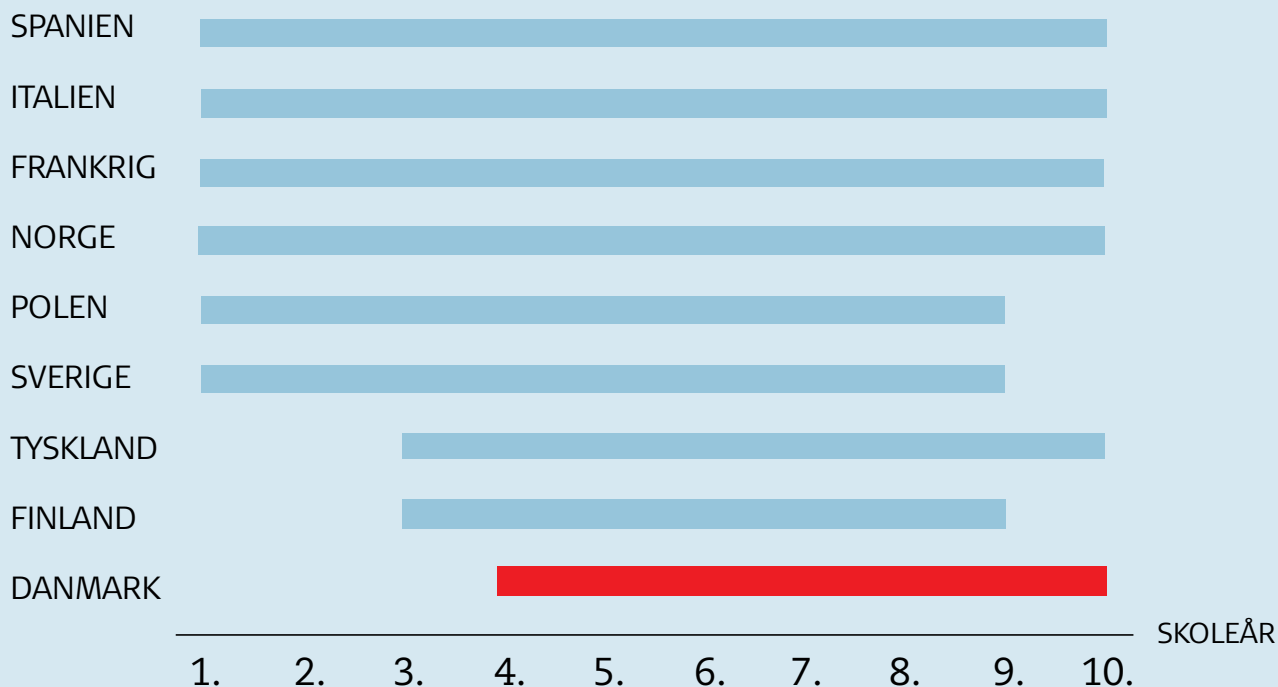
De danske erfaringer med at fremrykke engelsk fra 4. klasse til 3. klasse er særdeles positive, viser resultaterne af en spørgeskemaundersøgelse foretaget for Undervisningsministeriet. En vigtig pointe fra undersøgelsen er, at elevernes lavere alder medfører et behov for anderledes materialer og undervisningsmetoder.⁴ Når engelsk fremrykkes, er der altså behov for alderssvarende undervisningsmateriale.

² Danmarks Evalueringsinstitut (2003): Engelsk i grundskolen.

³ Speitz, Simonsen & S. Treitlien (2007): Evaluering av prosjektet „Forsøk med tidlig start av 2. fremmedspråk”.

⁴ Undervisningsministeriet (2006): Evaluering af tidligere start på fremmedsprogsundervisning – en spørgeskemaundersøgelse om engelsk i 3. klasse.

SKOLEÅR, HVOR BØRN BLIVER UNDERVIST I 1. FREMMEDSPROG

Kilde: Eurydice. Recommended annual taught time in full-time compulsory education in Europe, 2009/10.

Note: Elevernes alder i 1. skoleår varierer fra land til land. I Danmark svarer 1. skoleår i tabellen til 0. klasse, hvor eleverne er 6 år. I Spanien, Italien, Frankrig, Norge, Polen og Tyskland er eleverne ligeledes 6 år i 1. skoleår. I Sverige og i Finland er eleverne 7 år i 1. skoleår.

I Danmark eksisterer der i faget engelsk et stort fagligt engagement hos lærerne, og eleverne er meget motive-rede. Det viser undersøgelsen fra Danmarks Evalueringsinstitut om engelsk i grundskolen.⁵

Samme evaluering viser dog også, at engelsk ikke tales tilstrækkeligt i engelsktimerne. Mange lærere taler i stedet dansk i engelsktimerne. Kun fire pct. af lærerne angiver i 2003, at de udelukkende taler engelsk i engelsktimerne. I evalueringen betegnes dette som bekymrende. Det er arbejdsgruppens vurdering, at der stadig ikke altid undervises på engelsk i dag. Hvis lærerne alene talte engelsk i klassen, ville det falde eleverne langt mere naturligt at gøre det samme. Det burde være oplagt, at lærerne i sprogundervisningen underviser på det pågældende fremmedsprog.

I mange lande styrker man sprogindlæring ved at bruge fremmedsprog som undervisningssprog i andre fag end det pågældende sprogfag. Undervisning i et ikke-sprog-fag på et fremmedsprog går bl.a. under betegnelsen Content and Language Integrated Learning (CLIL). Der kan fx være tale om at gennemføre naturfagsundervisningen på engelsk. Målet er øget kompetence i faget såvel som i fremmedsproget.

Forudsætningen for CLIL er i sagens natur, at undervi-serne har tilstrækkelige sproglige og interkulturelle kompetencer til at gennemføre undervisningen. Samti-dig forudsætter det, at eleverne har tilstrækkelige fær-digheder til at kunne forholde sig til det indholdsmæs-sige i et fag på et andet sprog. I Danmark er der igangsat enkelte forsøg med internationale linjer, hvor der i over-bygningen kan undervises på engelsk i et vist omfang i visse fag. En evaluering fra Struer Kommune viser, at eleverne får et stort udbytte af undervisningen.⁶ I Frede-ricia Kommune er der tilsvarende gode erfaringer med at tilbyde internationale linjer.

FLERE FREMMEDSPROG

Blandt danske elever, der forlader folkeskolen, har 89 pct. fået undervisning i to fremmedsprog.⁷ Men det betyder omvendt, at 11 pct. kun har ét fremmedsprog med sig fra folkeskolen.

Arbejdsgruppens holdning er, at alle elever har behov for at kunne klare sig på to fremmedsprog. To sprog bør være obligatorisk for alle i folkeskolen. Det giver det bedste udgangspunkt for de unges vej gennem uddan-nelsessystemet. Arbejdsgruppens holdning er også i tråd med Europa-Kommissionen, der har sat sig det mål, at borgerne i EU skal kunne udtrykke sig flydende på to sprog ud over deres modersmål.

Det er et adgangskrav for at blive optaget på de fire gym-nasiale uddannelser, at eleven har to fremmedsprog med fra folkeskolen.

For danske elever er det første fremmedsprog engelsk, men hvilket sprog skal være nummer to? Kigger man på Europa, er tysk det mest talte sprog, idet 18 pct. taler tysk som modersmål. Det efterfølges af engelsk og italiensk, som hver især er modersmål for 13 pct. af Europas befolkning. 12 pct. af den europæiske befolk-ning vokser op med fransk som modersmål.⁸

Danmarks geografiske placering – vores naboskab med Tyskland – gør det naturligt, at tysk er et vigtigt andet-sprog. Det samme gælder fransk, som er et vigtigt kul-tursprog, en indgang til de latinske sprog og et centralt sprog i EU. Fransk er det eneste romanske sprog i folke-skolen med prøvemulighed, og kendskabet til det vil give en større interesse for at uddybe kendskabet til enten fransk eller et andet romansk sprog i det videre uddan-nelsesforløb. Begge sprog er vigtige forudsætninger for, at vi kan være en aktiv medspiller i den økonomiske udvikling. Samtidig giver sprogindlæring som nævnt også mennesker indsigt i andre landes kultur- og sam-fundsforhold, hvilket igen kan være medvirkende til at støtte op om de demokratiske værdier. Arbejdsgruppen mener, at alle elever i folkeskolen som minimum skal have undervisning i to obligatoriske fremmedsprog, nemlig engelsk og derudover enten tysk eller fransk.

En ting er, hvilke fremmedsprog eleverne skal tilbydes ud over engelsk, noget andet er, hvornår de skal præsenteres for det.

For øjeblikket tilbydes eleverne muligheden for under-visning i tysk eller eventuelt fransk fra 7. klasse. Spørgs-målet er, om det er det optimale tidspunkt? En ekspert-gruppe fra Europarådet har påpeget, at det er uhensigts-mæssigt at indføre et nyt fremmedsprog for elever i 14-års-alderen.⁹ Det er et tidspunkt, hvor eleverne har flere hæmninger og er mere generte, end når de er yngre.

I 2006 foretog man i regi af Undervisningsministeriet en evaluering af erfaringer med at rykke tysk ned fra 7. klasse til 6. klasse.¹⁰ Resultaterne viser klart, at elevernes parathed i 6. klasse giver bedre vilkår for fremmed-sprogstilegnelsen.

Det underbygges af en evaluering fra Norge af et forsøg med tidlig undervisning i andet fremmedsprog i grund-skolen.¹¹ Elevernes alder i undersøgelsen lå mellem syv og 12 år. Evalueringen viser, at eleverne var stærkt moti-verede for at lære fremmedsprog. De norske elever beskrev tysk som et nemt sprog at lære, fordi der er så mange ligheder mellem norsk og tysk. Arbejdsgruppen formoder, at det samme er tilfældet for dansk og tysk.

⁸ Europa-Kommissionen (2006): Europeans and their Languages.

⁹ Speitz, Simonsen & S. Treitlien (2007): Evaluering af projektet „Forsøk med tidlig start av 2. fremmedspråk”.

¹⁰ Undervisningsministeriet (2006): Evaluering af tidligere start på fremmedsprogsundervisningen. Kvalitativ undersøgelse af erfaringer med tidligere start på 2. fremmedsprog tysk/fransk fra 6. klasse.

¹¹ Notodden (2007): Evaluering av projektet "Forsøk med tidlig start av 2. fremmedspråk".

⁵ Danmarks Evalueringsinstitut (2003): Engelsk i grundskolen.

⁶ B. Day (2010): Evaluering af forsøg med internationale linjer på Park Skole. Struer Kommune/VIA UC.

⁷ Undervisningsministeriet, UNI-C (2011).

FREMMEDSPROG I FOLKESKOLEN I DAG

Engelsk er i dag obligatorisk fra 3. til 9. klassetrin. Det vejledende timetal i engelsk på 3. og 4. klassetrin er på to lektioner pr. uge og fra 5. klasse tre lektioner pr. uge. Undervisning i engelsk fra 3. klasse blev indført i 2004, og den første årgang, der har haft obligatorisk engelsk fra 3. klasse, afslutter 9. klasse i sommeren 2011.

Tysk er i dag et tilbudsfag, dvs. at skolen er forpligtet til at tilbyde eleverne tysk på 7.- 9. klassetrin. Eleverne er derimod ikke forpligtet til at deltage i undervisningen. Fransk kan tilbydes på samme klassetrin som tysk, men det er frivilligt for skolerne at tilbyde fransk. Eleverne i folkeskolen kan maksimalt vælge ét tilbudsfag på 7. klassetrin. En elev kan således ikke vælge både tysk og fransk som tilbudsfag. Det vejledende timetal i tysk/fransk er på 7. klassetrin tre lektioner pr. uge, mens det på 8. og 9. klassetrin er på fire lektioner pr. uge.

Til elever, der har modtaget tilbud om franskundervisning, har skolen mulighed for at tilbyde undervisning i

tysk på 8. og 9. klassetrin som valgfag. De toårige valgfag tysk og fransk kan afsluttes med prøve.

Skolen kan herudover tilbyde et- eller toårige valgfag på 8. og 9. klassetrin i andre sprog, nemlig fransk, spansk og sprog, der tales af typiske indvandrergupper i kommunen, fx arabisk. Undervisningen i indvandrersprog har til formål at videreudvikle en aktiv tosproget kompetence på grundlag af allerede erhvervede færdigheder i såvel dansk som indvandrersproget.¹² Det er kommunerne selv, der vurderer hvilke indvandrersprog, der er relevante at udbyde.

Kommunerne kan vælge at påbegynde undervisningen i fremmedsprog på et tidligere klassetrin end beskrevet ovenfor. Kommunerne kan desuden give flere timer end det, som er anbefalet i den vejledende timeplan. Der er således i dag kommuner, som har valgt at lade engelskundervisningen begynde i 1. klasse.

¹² Undervisningsministeriet, Fælles Mål 2009.

Folkeskolen giver i dag kun fremmedsprogundervisning i engelsk, tysk og eventuelt også fransk. Herudover har skolerne lov til at udbyde valgfag som beskrevet ovenfor.

Ud over engelsk, tysk og fransk vil der fremover i stigende grad være behov for flere andre fremmedsprog. Eleverne skal have mulighed for at danne sig et sprogligt og kulturelt fundament inden for helt andre sprog.

I gymnasiet udbydes der en række både europæiske og ikke-europæiske fremmedsprog. En udvidelse af valgfagsrækken i folkeskolen, så eleverne får mulighed for at vælge flere andre fremmedsprog end i dag, vil være med til at styrke interessen for og kendskab til disse i videre uddannelsesmæssig sammenhæng.

I dag uddanner vi ikke lærere med linjefag i andre fremmedsprog end engelsk, tysk og fransk, men folkeskoleloven giver skolerne mulighed for at ansætte personer med særlige kvalifikationer til at undervise i enkelte fag. Det kan være gymnasielærere eller andre sproguddannede fra universitetet med kompetence i valgfagene.

ANBEFALINGER

Arbejdsgruppen anbefaler på længere sigt

1 At der indføres tidligere sprogstart i form af obligatorisk engelsk fra 1. klassetrin i folkeskolen.

Faget bør være obligatorisk på samtlige trin fra 1. klasse til 9. klasse. En tidligere sprogstart kan fx gennemføres ved at indføre temauger på de mindste klassetrin. Anbefalingen skal også ses i lyset af de følgende anbefalinger om at forbedre elevernes udbytte af undervisningen og om at bruge engelsk i andre fag (CLIL).

2 At start på 2. fremmedsprog rykkes ned fra 7. klasse til 5. klasse.

Således gøres 2. fremmedsprog i form af tysk eller fransk til et obligatorisk fag senest fra 5. klasse. Skolerne skal udbyde tysk og mindst én skole i hver kommune skal udbyde fransk.

Arbejdsgruppen anbefaler på kort sigt

3 At flere og andre sprog udbydes i folkeskolen som 3. fremmedsprog.

Arbejdsgruppen anbefaler, at eleverne får mulighed for at vælge blandt flere sprog end i dag som valgfag fra 8. klassetrin, fx kinesisk, russisk, portugisisk og arabisk. I mere fremmedartede sprog som russisk og kinesisk vil elevernes interkulturelle forståelse være et vigtigt element i undervisningen. Herudover bør der også være mulighed for at vælge latin.

4 At undervisning i fremmedsprogene i folkeskolen løftes.

Undervisningen styrkes ved, at det i folkeskolens læreplan, *Fælles Mål*, skrives ind som bindende mål,

at undervisningen i det enkelte fremmedsprog hovedsagligt skal foregå på det pågældende fremmedsprog fra første dag. I de nuværende *Fælles Mål* er teksten blot vejledende. Der er et meget stort potentiale for at gøre undervisningen bedre, hvis undervisningen foregår på det pågældende sprog, jf. arbejdsgruppens tværgående anbefaling om øget brug af sprog og it i undervisningen.

5 At der etableres forsøg med nye undervisningsformer i fremmedsprog i folkeskolen.

Arbejdsgruppen anbefaler, at der igangsættes forsøg med nye undervisningsmetoder i fremmedsprog, og at resultater og effekter evalueres. Forsøgene bør blandt andet rumme CLIL, dvs. undervisning i et fag – fx naturfag – på et andet sprog end dansk.

6 At folkeskolerne får mulighed for, på frivillig basis, at oprette udskolingslinjer i 7.- 9. klasse, herunder bl.a. en såkaldt international linje, hvor der undervises på engelsk.

Udskolingslinjer omfatter de samme fag som i den almindelige udskoling i folkeskolen. Men engelsk vægtes tilmæssigt mere i forhold til de øvrige fag, og der undervises på engelsk. Særligt motiverede elever får herved mulighed for at vælge at blive undervist på engelsk og herved blive udfordret fagligt og opnå engelskfærdigheder på et højere niveau.

Arbejdsgruppens anbefalinger for folkeskolen har, som det fremgår ovenfor, betydning for de efterfølgende uddannelsesniveauer.

3

DE GYMNASIALE
UDDANNELSER

De gymnasiale uddannelser

Der er fire gymnasiale uddannelser i Danmark, nemlig stx (studentereksamen), hhx (højere handelseksamen), htx (højere teknisk eksamen) og hf (højere forberedelseseksamen).

En række fag, blandt andet fremmedsprogene, kan indgå i alle fire gymnasiale uddannelser, men overordnet har uddannelserne hver sin faglige profil, dvs. hver sine obligatoriske fag og valgfag. Det betyder blandt andet, at der er forskel på, hvor mange fremmedsprog eleverne skal følge, ligesom det har betydning for mindstekravene til, hvilket niveau det enkelte fremmedsprog skal følges på.

I det følgende beskrives de forskellige problemstillinger for fremmedsprogene i de gymnasiale uddannelser. Konklusionerne anføres til sidst i afsnittet og i anbefalingerne.

For alle de gymnasiale uddannelser er billedet det samme: Kun få elever vælger flere sprog, end de absolut skal, og kun få vælger sprog på niveauer, der ligger over det minimumsniveau, som fremgår af loven. Eneste undtagelse er engelsk, som mange elever vælger på højere niveau end det obligatoriske. Flere elever tager ganske vist i højere grad end tidligere to fremmedsprog på A-niveau. Men baggrunden er oftest, at eleverne væl-

ger et nyt sprog (typisk spansk) som 2. fremmedsprog i stedet for at vælge fortsættersprog i tysk eller fransk.

På stx og hhx er der nu kun få elever, der har mere end to fremmedsprog. Og på htx og hf er der meget få, der har andre fremmedsprog end engelsk. Fremmedsprogene har tilsyneladende svært ved at konkurrere med andre faglige valgmuligheder, som eleverne tilbydes.

I forhold til tysk og fransk er situationen som følger: Lidt færre end tidligere vælger tysk (i stx 58 pct. i 2009 mod ca. 65 pct. tidligere). Betydeligt færre vælger fransk, især som begyndersprog (i stx 18 pct. i 2009 mod ca. 29 pct. tidligere). Tidligere var fransk ofte det tredje obligatoriske fremmedsprog for elever på sproglig linje,¹³ men i disse år kan der i de gymnasiale uddannelser stort set kun oprettes hold i fransk som fortsættersprog øst for Storebælt. Spansk oprettes derimod på skoler over hele landet.

Arbejdsgruppen finder det faldende valg af tysk og fransk problematisk i forhold til de elever, der kunne bygge videre på deres viden om og færdigheder i sproget fra folkeskolen. Alt andet lige vil de have bedre faglige

¹³ Det var alene elever på sproglig linje, der kunne få tre eller fire sprog. Matematikerne kunne få to.

FREMMEDESPROG I DE GYMNASIALE UDDANNELSER

Stx: Alle skal have engelsk på mindst B-niveau samt mindst ét yderligere fremmedsprog.

Hhx: Alle skal have engelsk på A-niveau samt mindst ét yderligere fremmedsprog.

For begge uddannelser gælder, at 2. fremmedsprog skal være et B-niveau, hvis eleven allerede har haft to-fire års undervisning i dem i folkeskolen (tysk eller fransk). Starter man på et nyt sprog, begyndersprog, skal det afsluttes på A-niveau – det gælder fx spansk, italiensk eller russisk.

Som studieretningsfag er der ud over de nævnte sprog mulighed for at udbyde latin og græsk og i stx desuden engelsk A. Som valgfag kan skolen yderligere udbyde begyndersprogene kinesisk, tyrkisk, arabisk og japansk. Ligesom for 2. fremmedsprog og fremmedsprog som studieretningsfag skal begyndersprog som valgfag normalt gennemføres på A-niveau. Elever, der har sproget som 3. eller 4. sprog, kan dog vælge begynder-sprogene på B-niveau (og fortsættersprogene på C-niveau).

Htx og hf: Alle elever skal have engelsk på niveau B som obligatorisk fag. Alle de sprogfag, der kan indgå på stx og hhx, kan derudover indgå som valgfag. Mindstekravene til niveauer er C for fortsættersprog og B for begyndersprog.

forudsætninger for et højt niveau i et fortsættersprog frem for et begyndersprog – og det vil også være en bedre ressourceudnyttelse.

Nogle af de mindre sprog (gen)vinder i de senere år terræn og interesse blandt gymnasieeleverne. Det gælder latin, græsk, kinesisk og italiensk. At sproget kinesisk vinder frem, kan have flere årsager. Kinas efterhånden mere fremtrædende rolle og voksende politiske og økonomiske betydning er givet en væsentlig forklaring. Derudover kan der være en nyhedens interesse samt en interesse fra eleverne i at få indblik i kulturer, der er

ganske anderledes end elevens egen. For de klassiske sprogs vedkommende er der bl.a. den særlige baggrund, at skolerne har fået særlige økonomiske tilskud til oprettelse af studieretninger med græsk og latin, selv om antallet af elever i disse klasser ofte er væsentligt mindre end i andre studieretninger.

Den øgede sproglige mangfoldighed er i sig selv en positiv tendens i en globaliseret verden. Det er imidlertid ikke uden problemer for sammenhængen mellem sprogene og øvrige fag.

Sprogundervisningen gennemføres på mange skoler relativt isoleret i forhold til studieretningsfag, fællesfag og flerfaglige forløb. Mange sproglærere oplever derfor fragmenterede faglige forløb, som afbrydes af flerfaglige undervisningselementer, som de ikke er deltager i.

I sproglige studieretninger og i de små sprogfag er det ofte et problem at tiltrække et tilstrækkeligt antal elever til, at der kan dannes hold. Et evt. øget udbud af forskellige sprogfag i folkeskolen, jf. arbejdsgruppens anbefalinger for folkeskolen, ville kunne medvirke til at understøtte mangfoldigheden i de gymnasiale uddannelser. Men spredning på et større antal sprog kan imidlertid samtidig gøre det vanskeligere for skoler med gymnasiale uddannelser efterfølgende at kunne etablere hold, hvor der bygges på de sprogkundskaber, som eleverne allerede har erhvervet. Med mindre skolerne samarbejder om faglig profilering, herunder udbuddet af de mindre sprog.

I htx og hf er der meget få elever, som har andre fremmedsprog end engelsk. I 2009 havde ca. 230 htx-elever og knap 740 hf-kursister et 2. fremmedsprog - det store flertal i tysk.

De gymnasiale uddannelser er et vigtigt led i den kæde, som i sidste ende skal sikre, at den danske befolkning som helhed besidder gode interkulturelle og sproglige kompetencer, og som på vejen dertil leverer studerende til de videregående uddannelser.

Særligt for fransk er fødekæden fra grundskole over gymnasiale uddannelser til videregående uddannelse

ANDEL AF ELEVER PÅ STX (ALMENT GYMNASIUM) OG HTX (HANDELSGYMNASIUM) FORDELT EFTER ANTAL OG NIVEAU AF FREMMEDESPROG

	STX 2007	STX 2009	HHX 2007	HHX 2009
TO FREMMEDESPROG PÅ A-NIVEAU	13 PCT.	31 PCT.	11 PCT.	42 PCT.
TRE ELLER FIRE FREMMEDESPROG	41 PCT.	3 PCT.	22 PCT.	3 PCT.

Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

truet. Som det fremgår af kapitel 2, Folkeskolen, anbefaler arbejdsgruppen, at mindst én folkeskole i hver kommune skal udbyde fransk. Dette forslag sigter bl.a. imod at forbedre grundlaget for at opretholde udbuddet af fransk som fortsættersprog på gymnasierne i regionerne i Midt- og Vestdanmark.

Arbejdsgruppen ønsker, at et væsentligt større antal elever i stx og hhx vælger et 3. og evt. 4. fremmedsprog. Ligesom det er vigtigt, at flere elever i htx og hf vælger et 2. fremmedsprog.

En styrkelse af fremmedsprogene i de gymnasiale uddannelser kommer ikke af sig selv. Fremmedsprogene er i skarp konkurrence med andre fagområder, når det gælder gymnasieelevernes opmærksomhed. I det lys er det afgørende, at de gymnasiale sprogfag har profiler, der har nutidig appel til unge. Og at elever i grundskolens ældste klasser ved, hvad interkulturelle og sproglige kompetencer er, og hvorfor de er vigtige. Endvidere er det vigtigt, at prøveformerne hele tiden justeres, så de er i trit med undervisningen, således at eleverne oplever sammenhæng mellem det de undervises i, de studiekompetencer de formodes at tilegne sig og de afsluttende prøver. Det er ikke tilfældet i dag, hvor eksempelvis de digitale medier spiller en større og større rolle som hjælpemidler i undervisningen, uden et dette afspejles i eksempelvis de skriftlige prøver.

ANBEFALINGER

Arbejdsgruppen anbefaler på længere sigt

- 7 At der afsættes udviklingsmidler til forsøg med ændrede prøveformer i de gymnasiale uddannelser.**
Arbejdsgruppen anbefaler, at Undervisningsministeriet afsætter udviklingsmidler til forsøg med ændrede eksamensformer, herunder især prøver, som afspejler arbejdet med øget brug af it i undervisningen.

Arbejdsgruppen anbefaler på kort sigt

- 8 At nærliggende gymnasier samarbejder om udbud og oprettelse af mindre søgte fremmedsprog.**
Arbejdsgruppen anbefaler, at skoler med gymnasial uddannelse, der ligger tæt på hinanden, som et led i det eksisterende forpligtende samarbejde indgår aftaler om udbud af de mindst valgte fremmedsprog. Samarbejdet skal muliggøre samling af de elever, der ønsker et lille sprogfag, og dermed give bedre mulighed for oprettelse af hold.
- 9 At fremmedsprog skal indgå mere i samarbejdet om studieretningerne og i det flerfaglige arbejde i de gymnasiale uddannelser.**
Valget af studieretning er grundlaget for klassedannelsen og dermed også for den faglige identitetsdannelse hos eleverne i de tre-årige gymnasiale uddannelser. Arbejdsgruppen opfordrer skoler med stx, hhx og htx til at arbejde målrettet på, at fremmedsprogene kommer ind i studieretningsamar-

bejdet. Det vil medvirke til at tydeliggøre, hvad fremmedsprog kan bruges til, og hvorfor de er vigtige. Alle uddannelserne indeholder elementer og forløb, hvor fagene arbejder sammen, og hvor de interkulturelle og sproglige kompetencer, som fremmedsprogene giver, kan bidrage med vigtig viden og nødvendige færdigheder.

- 10 At der indføres bonusordning for valg af flere fremmedsprog.**

Arbejdsgruppen anbefaler, at der på baggrund af positive norske erfaringer med en karaktermæssig belønning¹⁴ indføres en bonusordning for elever, der har et nærmere fastsat antal fremmedsprog, fx tre eller flere sprog. Ordningen kan supplere de eksisterende bonusordninger omkring ekstra fag på A-niveau og tidlig studiestart, hvorefter studenter kan få forhøjet deres eksamensresultat i forbindelse med ansøgning om optagelse til videregående uddannelse.

- 11 At der afsættes midler til støtte til netværksprojekter om anvendelsesorienterede tilgange til sprogundervisning.**

Arbejdsgruppen anbefaler, at Undervisningsministeriet afsætter midler til, at flere netværksprojekter kan gennemføres, således at et større udsnit af skoler og lærere kan involveres i de kommende år, herunder også flere skoler med htx og hf. Disse netværksprojekter hører ind under det udviklingsprogram, som Undervisningsministeriet igangsatte i 2010 for fremmedsprogene i de gymnasiale uddannelser med fokus på fornyelse af fagenes profil og faglige identitet, herunder med vægt på kultur og medier og på afprøvning af anvendelsesorienterede tilgange til sprogundervisningen. Elleve netværksprojekter, der involverer 23 skoler, sprog-lærerforeningerne og forskere fra fem universiteter er pt. involveret.

- 12 At der indføres tilskud til holddannelse i flersproglige studieretninger og for små sprog.**

Arbejdsgruppen anbefaler, at der indføres særlige tilskud til oprettelse af studieretninger med mindst tre sprog, således at skolerne har mulighed for at oprette disse studieretninger, selv om tilmeldingstallet er relativt begrænset. Der er gode erfaringer hermed for studieretninger med latin og græsk, som er i vækst. Tilsvarende anbefales det, at der indføres særlige tilskud til oprettelse af hold i de mindst valgte fremmedsprog med sigte på, at disse sprog holdes levende på flere skoler. Udgifterne hertil kan afholdes inden for de eksisterende økonomiske rammer ved en omprioritering inden for de ordinære taxametertilskud til undervisningen i de gymnasiale uddannelser, og forslaget er derfor udgiftsneutralt inden for gymnasieområdet.

¹⁴ Nationalt senter for fremmedsspråk i opplæringen (2011): Notat 4/2011 v/ Gerard Doetjes.

ERHVERVSUDDANNELSERNE

Erhvervsuddannelserne

I Danmark eksisterer der 110 erhvervsuddannelser. Hvad hver enkelt af dem konkret rummer af fag og indhold – herunder fremmedsprogskompetencer – styres af kompetencebehovet på arbejdsmarkedet. Uddannelserne tilrettelægges derfor i tæt samspil med arbejdsmarkedets parter. Uddannelserne skal leve op til erhvervsuddannelsesloven, men inden for en overordnet ramme er der vide grænser for, hvordan uddannelserne er sammensat. En frisørelev har fx helt andre fag end en murerelev.

STYRKET ENGELSK

Undervisningen i fremmedsprog i erhvervsuddannelserne adskiller sig fra fx undervisningen i de gymnasiale uddannelser ved at have et erhvervsrettet sigte. I erhvervsuddannelserne er det altså ikke et mål i sig selv, at eleverne bliver gode til fremmedsprog. Undervisningen tones mod elevens valgte uddannelse. Fx i smedeuddannelsen, hvor der undervises i engelsk med særlig vægt på ord og begreber, der har med smedeerhvervet at gøre.

Loven fastsætter ikke konkrete krav til fremmedsprogsundervisning, men med ændringen af erhvervsuddannelsesloven i 2008 blev uddannelsernes internationale dimension styrket. Nu fremgår det af loven, at alle erhvervsuddannelser skal tilrettelægges, så de i videst muligt omfang er egnede til at "give de uddannelsessøg-

ende viden om internationale forhold og viden som grundlag for arbejde og uddannelse i udlandet". Og i bekendtgørelse om erhvervsuddannelser fremgår det, at erhvervsuddannelserne i almindelighed skal "fremme elevernes internationale kompetencer med henblik på beskæftigelse og videreuddannelse". Målet med ændringerne er at styrke undervisningen, så eleverne i højere grad opnår både de kompetencer, som samfundet efterspørger og de internationale kvalifikationer, som erhvervslivet efterspørger.

For at kunne leve op til de krav må uddannelserne generelt være internationalt orienterede. Men med 110 erhvervsuddannelser er der mange forskellige tilgange til, hvordan en sådan internationalisering sker. Det er således ikke i alle erhvervsuddannelser, at eleverne undervises i et obligatorisk fremmedsprog. Alle elever har dog krav på at kunne vælge fremmedsprog som valgfag, og skolen er forpligtet til at udbyde mindst ét fremmedsprog udover engelsk evt. i samarbejde med en anden uddannelsesinstitution. Inden for en række uddannelser er det således op til den enkelte elev at opsøge fremmedsprog, kulturforståelse og global kompetence.

I alle uddannelser, hvor det faglige udvalg har fundet det relevant, at der skal indgå fremmedsprog, har udvalget valgt engelsk – med en enkelt undtagelse, nemlig laboratorietandtekniker, som har tysk.

Af de i alt 110 erhvervsuddannelser indeholder 60 obligatorisk engelsk på minimum F-niveau. Et F-niveau svarer til et niveau mellem folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse og en 10.-klasse-prøve. 50 uddannelser indeholder ikke obligatorisk engelsk på minimum F-niveau. 16 igen af de 50 uddannelser, der ikke har engelsk på minimum F-niveau, indeholder andre fag eller undervisning, der giver eleverne fremmedsproglige kompetencer, fx i vvs-uddannelsen, hvor det faglige udvalg har oprettet et engelsk områdefag (se faktaboks). Faget er beskrevet som en for uddannelsen naturlig delmængde af grundfaget engelsk. 34 uddannelser indeholder altså ingen obligatorisk undervisning, hvori eleverne får styrket deres engelsksproglige kompetencer.

STYRING OG RAMMER FOR FREMMEDSPROG I ERHVERVSUDDANNELSERNE

Styring af erhvervsuddannelserne: Undervisningsministeren fastsætter regler om erhvervsuddannelserne efter indstilling fra Rådet for de grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser (REU) og fra de faglige udvalg. REU består bl.a. af et lige stort antal arbejdsgiver- og arbejdstagerrepræsentanter. Rådet afgiver indstilling om uddannelsernes mål og struktur, regler om tilrettelæggelsen af undervisning i grundforløbet og udbud af grundfag – herunder fremmedsprog.

Skoleundervisningen i erhvervsuddannelserne omfatter bl.a. grund-, område- og valgfag. **Grundfag** kan fx være fremmedsprog. **Områdefag** er en del af den erhvervsrettede grundstamme i en erhvervsuddannelse. De faglige udvalg har mulighed for at fastsætte krav om fx engelskkompetencer som en del af et områdefag – fx har serviceassistentuddannelsen områdefaget brancherelateret engelsk. Det giver mulighed for at tone undervisningen i en endnu mere fagspecifik retning end i det centralt fastsatte grundfag. **Valgfag** kan fx være fag rettet mod specifikke dele af den valgte uddannelse, men kan også være et grundfag, fx fremmedsprog. Skolen skal tilbyde undervisning i ét fremmedsprog ud over engelsk.

Tilbud om højere niveau: Elever i erhvervsuddannelserne kan vælge studieforberedende undervisning. Det kan ske gennem valg af højere niveauer i grundfag, fx fremmedsprog på B-niveau. Fag, der i mange tilfælde sammen med erhvervskompetencen giver adgang til videregående uddannelser, som ligger i naturlig forlængelse af elevens erhvervsuddannelse, fx fra finansuddannelsen til finansøkonom. Herudover udvikler Undervisningsministeriet efter indstilling fra de faglige udvalg i øjeblikket studiekompetencegivende eksamen (eux). Tilbuddet giver elever i erhvervsuddannelserne mulighed for at gennemføre undervisning på gymnasialt niveau for dermed at opnå generel studiekompetence. En eux skal bl.a. omfatte engelsk på B-niveau.

Det er arbejdsgruppens vurdering, at lovens fokus på internationalisering ikke i tilstrækkelig grad er implementeret i en stor del af erhvervsuddannelserne.

Sproglige og interkulturelle kompetencer vil i fremtiden være en vigtig forudsætning for at kunne begå sig som samfundsborger og på arbejdsmarkedet. Erhvervsuddannelserne bør derfor – for også i fremtiden at kunne bidrage til at skabe vækst i en global verden – som minimum indeholde obligatorisk engelsk på F-niveau.

De fleste elever har haft engelsk i folkeskolen, og det er arbejdsgruppens vurdering, at det er forkert og dårlig ressourceudnyttelse, at de færdigheder og den sproglige og interkulturelle viden, eleverne har med sig, ikke bliver vedligeholdt. Hensigten med et obligatorisk F-niveau er ikke at akademisere uddannelserne. Undervisning og eksamination skal derfor fortsat tilpasses de erhverv, de enkelte uddannelser sigter mod med hensyn til tekstmateriale, ordforråd og opgaver.

For at understøtte læringen af fremmedsprog bør der i erhvervsuddannelserne også undervises på engelsk i andre fag end engelsk. Ud over at styrke engelskkompetencerne yderligere vil det kunne gøre undervisningen mere brancherelateret inden for uddannelser, hvor en del manualer, brancherelateret viden osv. er på engelsk.

ANBEFALINGER

Arbejdsgruppen anbefaler på længere sigt

13 At alle erhvervsuddannelser som minimum bør have obligatorisk engelsk på F-niveau.

I forbindelse med den almindelige justering af uddannelserne skal det løbende vurderes, om minimumsniveauet kan hæves yderligere.

Arbejdsgruppen anbefaler på kort sigt

14 At de faglige udvalg inddrager behovet for fremmedsprog som et parameter af betydning for beskæftigelse og konkurrenceevne i den løbende justering af erhvervsuddannelserne.

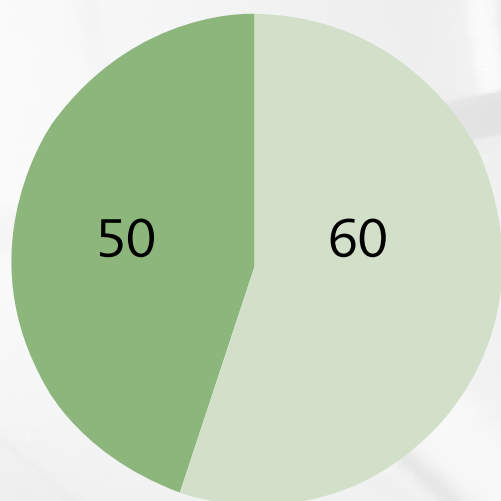
Behovet inddrages i de årlige udviklingsredegørelser.

15 At skolerne og de lokale uddannelsesudvalg bør skærpe opmærksomheden på erhvervsuddannelseselevens behov for fremmedsprogskompetencer og interkulturelle kompetencer i forhold til arbejds- og samfundsliv.

Det kan fx ske gennem skolernes partnerskaber med erhvervslivet og undervisning på engelsk i andre fag end engelsk.

16 At lærere i erhvervsuddannelserne bør kunne undervise i dele af deres fag på engelsk.

ANTAL ERHVERVSUDDANNELSER MED OG UDEN OBLIGATORISK ENGELSK

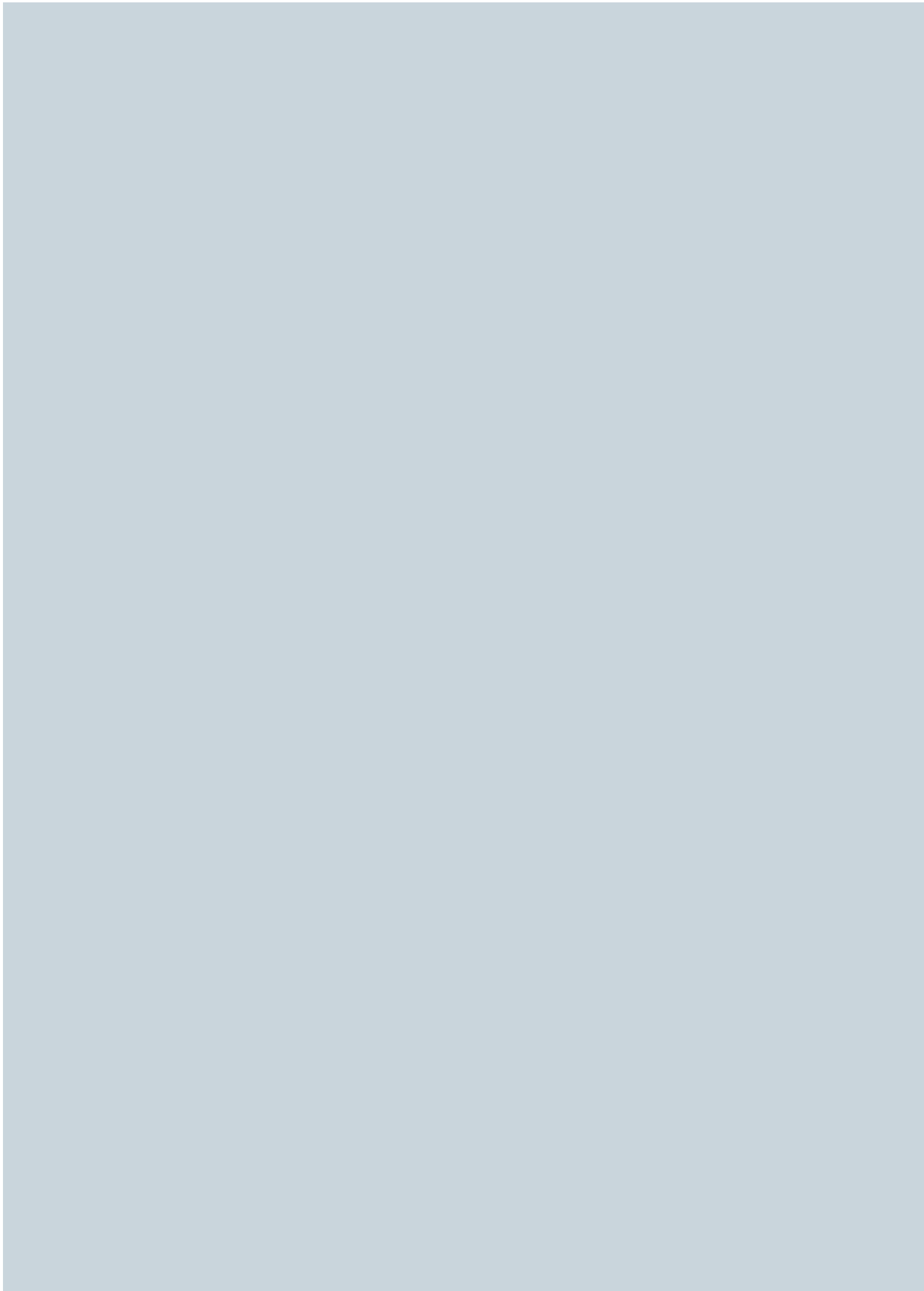

ERHVERVSUDDANNELSE UDEN OBLIGATORISK ENGELSK

ERHVERVSUDDANNELSE MED OBLIGATORISK ENGELSK

Note: Engelsk på minimum F-niveau.
Kilde: Undervisningsministeriet 2011.

LÆRERUDDANNELSEN

Læreruddannelsen

Der bliver i dag uddannet færre sproglærere end tidligere. Igennem en årrække er antallet af lærerstuderende, som tager tysk og især fransk som linjefag, faldet. Fransk som linjefag er i studieåret 2010/2011 kun oprettet ét sted i landet. Denne vigende tendens er problematisk. Hvad der sker i læreruddannelsen er afgørende for, hvad der senere sker med sprogundervisningen i folkeskolen, da dygtige og veluddannede lærere er en forudsætning for, at eleverne i grundskolen får lyst og motivation til at lære sprog.

I 2007 blev læreruddannelsen reformeret. En central ændring var, at de studerende ikke længere skulle vælge fire linjefag, men i stedet koncentrere sig om to eller tre linjefag. Færre linjefag, der til gengæld fyldte mere på uddannelsen.

Når antallet af linjefag pr. studerende reduceres, er det en naturlig konsekvens, at antallet af studerende, der har et bestemt linjefag, bliver mindre. Det var målet – færre fag, større fokus og større faglighed i lærernes uddannelse.

Hvis man skal vurdere, hvilke konsekvenser reformen har haft for en bestemt type fag, nytter det altså ikke kun at kigge på *antallet*, som uddanner sig til noget bestemt. Dem er der i gennemsnit blevet færre af – det var meningen. Det relevante er derimod at kigge på *andelen* af lærerstuderende, der har det ene eller det andet linjefag. Hvis reformen har haft en neutral virkning i forhold til, hvad de studerende vælger som linjefag, bør andelen, der læser noget bestemt, være den samme før og efter reformen.

Umiddelbart ser det ud til, at reformen ikke har haft en neutral virkning. Man kan i hvert fald konstatere, at andelen af lærerstuderende, der tager sprogfag som linjefag, er faldet meget. Målt i forhold til andre linjefag er sprogfagene omtrent halveret det seneste årti, og fransk er næsten helt forsvundet.

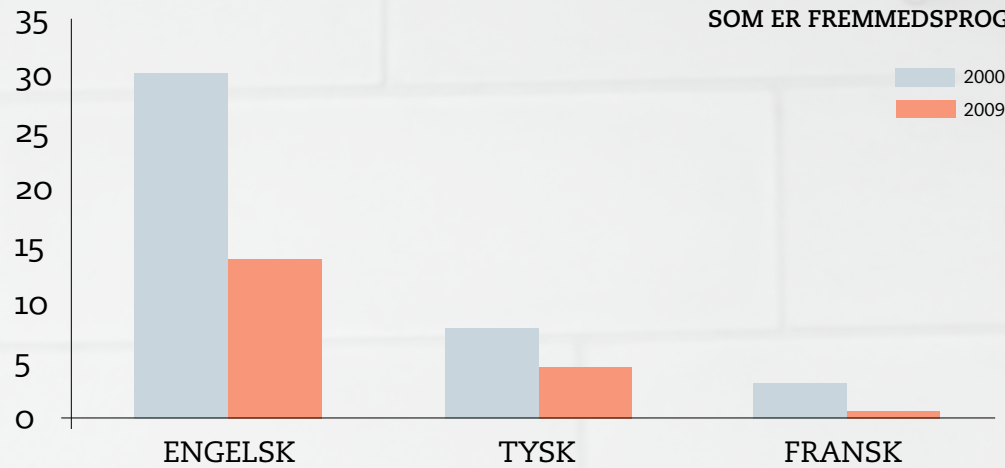
Det er sandsynligt, at netop reformen af læreruddannelsen har bidraget til denne udvikling. En af årsagerne er givet, at en lærerstuderende efter reformen ikke har kunnet uddanne sig til egentlig sproglærer, altså linjefagsuddannet i flere sprogfag. Det skyldes, at alle studerende skal vælge et såkaldt obligatorisk linjefag, nemlig enten dansk, matematik eller naturfag. Ved siden af dette obligatoriske fag skal de studerende enten vælge ét stort linjefag eller to små linjefag. Da faget engelsk er et stort linjefag, er der ikke plads til flere fag, hvis den studerende vælger det. Fagene fransk og tysk er små fag. De kan altså ikke kombineres med engelsk – derfor er det ikke muligt at blive sproglærer. Som et forsøg har Undervisningsministeriet fra studieåret 2010/2011 skabt mulighed for, at faget engelsk betragtes som et obligatorisk linjefag. Det åbner mulighed for at kombinere det med de to små fag, fransk og tysk.

Reformen af læreruddannelsen er dog næppe den eneste forklaring på udviklingen. I dag vælger stadig færre fransk i gymnasiet, hvilket har betydning for, hvor mange der kan vælge fransk som linjefag i læreruddannelsen.

Udviklingen forstærkes yderligere af, at det generelle optag til læreruddannelsen har været faldende. I 2009

PCT.

ANDEL AF LINJEFAG, SOM ER FREMMEDSPROG

Note: I 2009 var andelen af fransk-linjefag 0,1 pct., hvilket er for lidt til, at det fremgår af figuren. Af denne årsag er procentsatsen i figuren overdrevet til 0,5 pct.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

LÆRERUDDANNELSEN OG ECTS-POINT

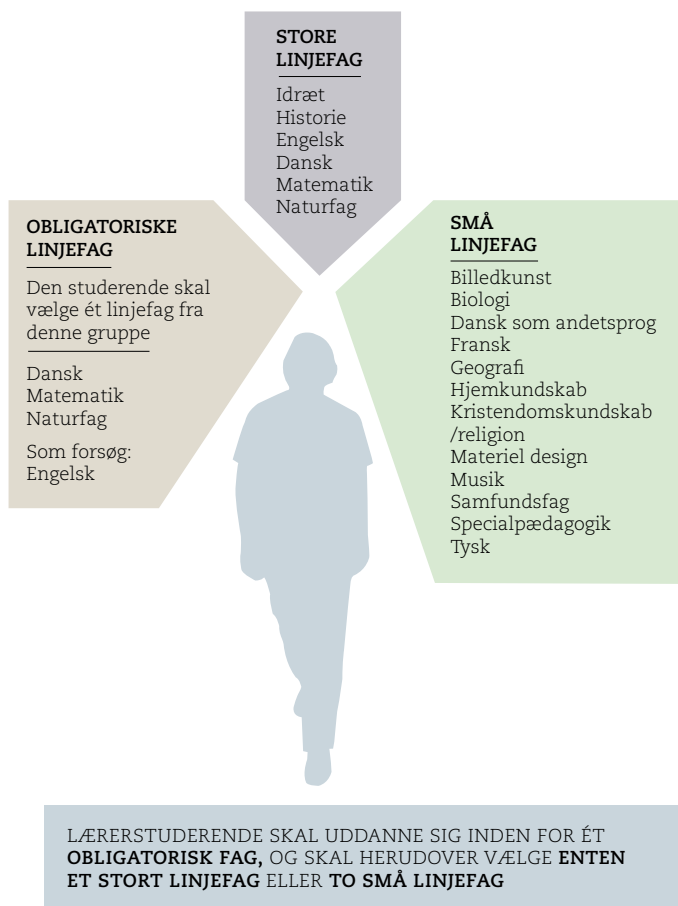
I alle videregående uddannelser benytter man sig af de såkaldte ECTS-point. ECTS står for European Credit Transfer and Accumulation System. ECTS-point er et udtryk for, hvor stor en samlet arbejdsindsats – målt i tid – der skal til for at gennemføre den givne uddannelse. 30 point svarer til arbejdsbelastningen i et semester, og 60 point altså til en studerendes fuldtidsarbejde i et år.

En hel læreruddannelse består af 240 ECTS-point. Af dem går 86 point til en række grundfag – fx pædagogik, almen

didaktik og praktik – mens de 144 point skal bruges på linjefag. Et obligatorisk linjefag og et stort linjefag består hver især af 72 ECTS-point. De små linjefag tæller hver især 36 ECTS-point.

For at blive lærer skal man altså have grundfag (86 point), et obligatorisk linjefag (72 point) og enten et stort linjefag (72 point) eller to små linjefag (to gange 36 point) og skrive et professionsbachelorprojekt (10 point).

blev godt 3.400 personer optaget, hvilket er knap 20 pct. færre end i 2000, hvor der var tale om 4.200 personer. En konsekvens af dette fald i optaget har været, at sprogfag på flere uddannelsesinstitutioner ikke kan udbydes på grund af for få tilmeldinger. I 2010 er optaget imidlertid steget 8,5 pct. i forhold til optaget i 2009. Det er endnu for tidligt at sige noget om, hvordan det indvirker på sprogfagene.

STYRKELSE AF SPROG I LÆRERUDDANNELSEN

Den aktuelle udvikling forekommer at være helt uholdbar. Den er uholdbar, hvis kompetencerne i fremmedsprog i folkeskolen skal vedligeholdes, og den er især uholdbar, hvis de skal styrkes. Såfremt engelsk bliver obligatorisk fra 1. klasse, og andet fremmedsprog bliver obligatorisk fra 5. klasse eller tidligere, vil der, alt andet lige, være en øget efterspørgsel efter sproglærere i engelsk, tysk og fransk. Det betyder, at der skal uddannes flere lærere med sproglige linjefag.

Men flere lærere gør det ikke alene. Lærerne skal også have kompetencer og færdigheder, som gør dem i stand til at skabe motivation og lyst hos eleverne. Lærerne skal have den nyeste viden om, hvad der virker i fremmedsprogundervisning, herunder fremmedsprogspædagogik og -didaktik. Dette er særligt vigtigt, når fremmedsprogundervisningen fremrykkes til de yngste klassetrin i folkeskolen.

Spørgsmålet er, om en lærerstuderende med tysk eller fransk som linjefag kan blive en tilstrækkelig god sproglærer ved at arbejde med faget i et omfang, der svarer til lidt mere end et halvt års undervisning. Det mener

arbejdsgruppen ikke giver den tilstrækkelige faglighed. Det begrænsede omfang gør det også vanskeligt for de lærerstuderende at indarbejde et udlandsophold i deres uddannelse. Et udlandsophold bør ikke bare være et tilbud, en mulighed, men derimod et krav til en kommende sproglærer.

Ressourcerne på fremmedsprogområdet skal bruges mere fornuftigt. I dag er eksempelvis fransk holdene på universiteterne så små, at det har ført til nedlæggelse af faget på flere universiteter. Samtidig oprettes faget kun på én enkelt professionshøjskole på grund af for få deltagere. Professionshøjskolerne og universiteterne bør derfor med fordel samarbejde om de mindre fag som fransk. Hvis rækken af fremmedsprog i folkeskolen på længere sigt skal udvides, er det også nødvendigt med et samarbejde, da mange af fagene, fx kinesisk, i dag ikke findes på professionshøjskolerne, jf. kapitel 2 Folkeskolen.

ANBEFALINGER

Arbejdsgruppen anbefaler på længere sigt

- 17 At nye fremmedsprog i læreruddannelsen tilrettelægges af professionshøjskolerne i samarbejde med universiteterne. Samarbejdet skal medvirke til at understøtte en udvidelse af fremmedsprogsubuddet i folkeskolen.**

Anbefalingen om udbud af flere sprog i folkeskolen fordrer, at der uddannes lærere med andre fremmedsprogskundskaber end de nuværende. Universiteternes eksisterende ekspertise inden for disse sprog bør inddrages for at udnytte ressourcerne bedst muligt, jf. kapitel 6 om Universiteternes sproguddannelser.

Arbejdsgruppen anbefaler på kort sigt

- 18 At der oprettes forsøg med en læreruddannelse, som særligt retter sig mod sprogområdet.** Arbejdsgruppen forestiller sig, at det er en ordinær læreruddannelse, som målrettes de sproglige linjefag engelsk, tysk og fransk. En sådan profillæreruddannelse kan være med til at profilere sprogområdet og medvirke til at rekruttere studerende fra andre grupper end dem, som almindeligvis søger om optagelse til læreruddannelsen. Arbejdsgruppen anbefaler, at elementer af profillæreruddannelsen i sprog kan tilrettelægges i samarbejde mellem universiteter og professionshøjskoler.
- 19 At engelsk permanent kommer til at indgå i gruppen af obligatoriske linjefag i læreruddannelsen.** Det vil betyde, at de studerende får mulighed for at vælge både engelsk, tysk og fransk.
- 20 At udlandsophold i videst muligt omfang indgår i uddannelsen for lærerstuderende, som har et sprogligt linjefag.**
- 21 At der skabes en bedre arbejdsdeling på tværs af professionshøjskolerne for fremadrettet at fastholde udbuddet og oprettelsen af de sproglige linjefag.**

UNIVERSITETERNES
SPROGUDDANNELSER

Universiteternes sproguddannelser

Universiteternes produktion af sproguddannede bachelorer og kandidater er afgørende for, hvilke sprog vi på andre niveauer i uddannelsessystemet kan undervise i. Uden sproguddannede ville hverken gymnasieelever eller kommende folkeskolelærere blive undervist i sprog, og skoleeleverne ville snart stå uden sproglærere. Produktionen af sproguddannede er også afgørende for, at samfundet kan få dækket behovet for oversættelse og tolkning på højt niveau.

Kandidatproduktionen er desuden afgørende for, at danske virksomheder og offentlige institutioner kan markere sig både i de nære regioner og i lande, som vi traditionelt samarbejder med, og på nye markeder, fx i de asiatiske og sydamerikanske lande, som er i vækst i disse år. Det kræver sproglige og interkulturelle kompetencer.

Universiteternes sproguddannelser står aktuelt over for tre hovedudfordringer. For det første skal udbuddet af sproguddannelser på universiteterne fortsat være mangfoldigt. For det andet skal de sproguddannede have kompetencer, der til stadighed er relevante for arbejdsmarkedet. Og endelig for det tredje skal uddannelserne finde veje til at imødegå det store frafald.

MANGFOLDIGT UDBUD AF SPROGUDDANNELSER

På universiteterne har man den grundlæggende udfordring, at det er svært at forudse, hvilke sprog der – ud over engelsk – bliver brug for fremover. Politiske og økonomiske faktorer påvirker behovet. Og sprog, der for få årtier siden forekom at være marginale, kan udvikle sig til at være helt nødvendige i morgen.

Derfor er det vigtigt at fastholde en mangfoldighed af sprog på universiteterne. Der skal være et beredskab, som institutionerne kan udbygge og forstærke, når behovene ændrer sig.

I de seneste år er søgningen til sprog som fx kinesisk og arabisk steget. Noget tilsvarende vil givet ske for brasiliansk/portugisisk og måske for tyrkisk. Det samme er ikke sket for de traditionelle europæiske sprog – fx tysk og fransk – som, forskelligt fra sprog til sprog, har oplevet enten stilstand eller direkte tilbagegang.

I forhold til sproguddannelser er universiteterne spændt ud imellem to krav. På den ene side skal universiteterne som nævnt sørge for, at et mangfoldigt udbud af sprog bevares. På den anden side skal universiteterne løbende tilpasse udbuddet af sproguddannelser. Udbuddet skal

både tilpasses de kommende studerendes ønsker og af-tagernes behov.

Finansieringen af universitetsuddannelserne er, på grund af det såkaldte taxametersystem, afhængig af antallet af studerende. Når søgningen falder eller stagnerer – som det fx gælder fransk, italiensk og russisk – kommer uddannelserne ind i en ond spiral: Færre studerende giver universitetet dårligere økonomi. Dermed må universitetet neddrøse antallet af fastansatte forskere. Det betyder mindre forskning og forringet mulighed for at udbyde undervisning i tilstrækkelig kvantitet og kvalitet. Så får uddannelsen et dårligere image, og færre får lyst til at søge ind. Og så videre.

Vigende søgning har ført til, at sproguddannelser er blevet lukket. Fx besluttede Handelshøjskolen i København for nogle år siden at stoppe optaget til de erhvervs-sproglige bacheloruddannelser i italiensk og russisk og hermed også til kandidatuddannelserne, der fører frem til tolke- og translatørkompetencer i disse sprog.

Sprogfagernes onde spiral har indflydelse på, hvor mangfoldigt udbuddet af sproguddannelser kan blive fremover. De seneste års akkrediteringer af eksisterende sproguddannelser illustrerer, hvilke problemer visse sproguddannelser står over for i de kommende år. Akkrediteringerne har bl.a. vist, at forskningsmiljøerne bag flere sprogfag er små og sårbare.

UNIVERSITETERNES SPROGUDDANNELSER

Universiteternes primært kulturbærende sproguddannelser er almindeligvis bygget op om sprogvidenskab og kommunikation, det pågældende sprogområdes litteratur, kultur, samfundsforhold og historie, hvor sproget bruges som et værktøj til at studere de nævnte elementer. Et sprogfag kan normalt læses dels som et centralt fag i kombination med et tilvalg, dels som et tilvalg i kombination med et centralt fag. To sprog kan kombineres, men sprog kan også kombineres med andre humanistiske fag og fag fra naturvidenskab og samfundsvidenskab. Kultursprogsuddannelserne omfatter en lang række fremmedsprog, herunder dem, der udbydes i de gymnasiale uddannelser. Det kan fx være engelsk, fransk, italiensk, japansk, kinesisk, russisk, spansk og tysk.

Fokus på universiteternes erhvervsrettede sproguddannelser er i højere grad rettet mod virksomhedernes behov. Der er fokus på de sproglige, kulturelle og kommunikative kompetencer samt på det tekniske, juridiske og økonomiske sprog og eventuelt tolkning. Uddannelserne består oftest af et fremmedsprog (engelsk, fransk, spansk, tysk eller arabisk) kombineret med erhvervsrettede elementer som fx medier, kommunikation eller it, men kan også bestå af to fremmedsprog i kombination. Endvidere indgår de nævnte fremmedsprog samt japansk og kinesisk i kombination med erhvervsøkonomi (SPRØK, NEGOT). Kandidatuddannelsen i erhvervsprog giver med en særlig specialisering i et fremmedsprog mulighed for at søge Erhvervs- og Selskabsstyrelsen om autorisation som translatør og tolk.

AKKREDITERINGER AF UNIVERSITETERNES SPROGUDDANNELSER

Det enkelte universitet beslutter selv, hvilke forskningsbaserede uddannelser det vil udbyde. Men udbuddet skal godkendes af Akkrediteringsrådet, for at staten kan yde tilskud til uddannelsen. En del af sproguddannelserne er blevet positivt akkrediterede, men med en kortere akkrediteringsperiode end normalt (tre år mod normalt seks). Og nogle er blevet *betinget* positivt akkrediterede. Det betyder, at der er en række forhold, som der skal rettes op på inden for en nærmere fastsat frist. I perioden fra 2007 er i alt 35 bachelor- og kandidatuddannelser blevet betinget positivt akkrediteret – 21 af disse er uddannelser, hvori der indgår sprog. Heraf er 17 erhvervsprogsuddannelser og fire kultursprogsuddannelser.

Akkrediteringsrådet har bl.a. henvist til problemer med forskningsbaseret af uddannelsen, herunder den forskningsmæssige dækning af uddannelsens fagområder og få fastansatte forskere. Nogle gange nævnes også problemer som frafald, problemer med den løbende interne kvalitetssikring af uddannelsen mv.

Samlet set er situationen den, at den vigende eller stagnerende søgning har sat gang i en ond spiral for flere sprogfag. Det kan sætte mangfoldigheden i udbuddet af sproguddannelser under pres, især hvis sproguddannelser, som kun udbydes ét sted, nedlægges. For når en uddannelse nedlægges, vil det bagvedliggende forskningsmiljø tilsvarende gradvist forsvinde. Er forskningsmiljøet først væk, vil det blive ressourcetrækkende at opbygge igen, hvis der senere skulle opstå et behov på området.

SPROGUDDANNELSERNES RELEVANS OG FRAFALD

Den anden problemstilling, som sproguddannelserne – ligesom andre uddannelser – står over for, er om de faktisk er relevante for det arbejdsmarked, kandidaterne uddannes til.

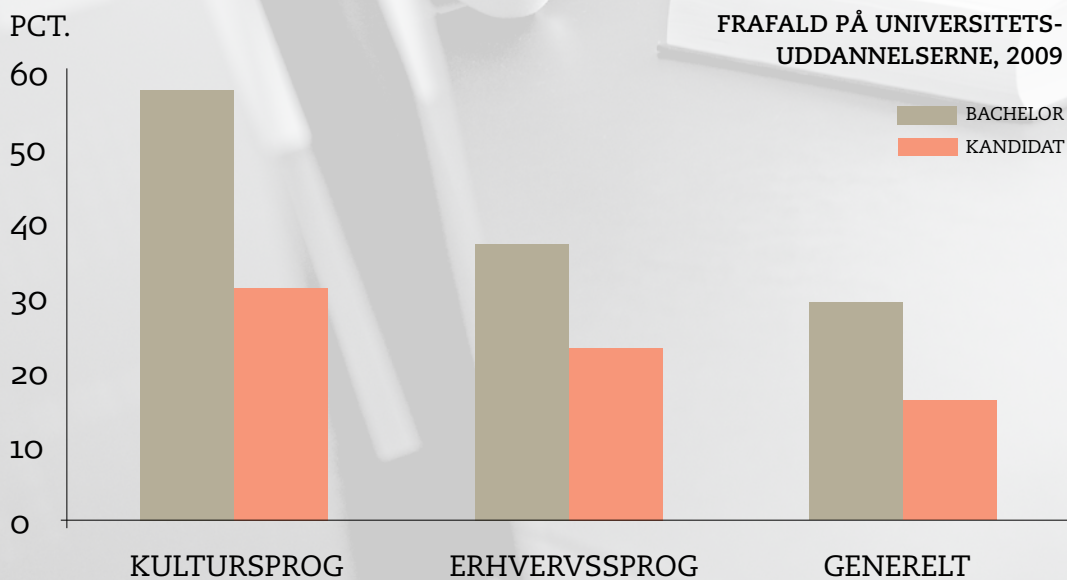
Samlet set ser det måske ikke ud til, at Danmark vil komme til at mangle sproguddannede i de kommende år. Men der kan komme til at opstå mangler i forhold til enkelte sprog. Og det er meget vanskeligt at forudse, hvor der pludselig opstår behov for sproglige og interkulturelle kompetencer i forbindelse med ændringer i markedet og internationale kriser af politisk eller anden art.

Derudover skal universiteterne løbende være opmærksomme på, om sproguddannelserne generelt har det indhold, der er behov for på arbejdsmarkedet. Noget tyder i hvert fald på, at mange med sproguddannelser arbejder med noget andet, end det de er uddannet til. En opgørelse fra Universitets- og Bygningsstyrelsen viser, at sproguddannede, i mindre grad end andre, har job, der fuldt ud modsvarer deres kvalifikationer. Mens 81 pct. af øvrige humanistiske kandidater arbejder på deres kompetencegivende niveau, så er det kun 65 pct. af de sproguddannede, der arbejder på det niveau, de er uddannet til.¹⁵ Det ser altså ud til, at sproguddannelserne generelt

¹⁵ Kilde: Universitets- og Bygningsstyrelsens beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik.

FRAFALD PÅ UNIVERSITETS- UDDANNELSERNE, 2009

Note: Den generelle
frafaldsprocent er udtryk for
det gennemsnitlige frafald for
alle universiteters bachelor-
uddannelser henholdsvis
kandidatuddannelser.

Kilde: Undervisningsministe-
riets EAK-database.

kunne målrettes mere mod behovene på arbejdsmarkedet.

Det tredje meget iøjnefaldende problem er, at frafaldet på de såkaldte kultursprogsuddannelser er meget stort på bacheloruddannelser, mens det på kandidatuddannelser er noget lavere.

Frafaldet på kultursprogene ligger på cirka det dobbelte af frafaldet på universitetsuddannelserne generelt. I 2009 lå det generelle frafald på *alle* bacheloruddannelser på 29 pct., mens det på kultursprogene var på 57 pct. og på erhvervsprogene 37 pct. På kandidatuddannelserne lå det generelle frafald for *alle* uddannelser på 16 pct., men for kultursprogene var der tale om 31 pct. og for erhvervsprogene 23 pct.

Et så stort frafald er spild af ressourcer, både for den enkelte studerende og for universiteterne og dermed i sidste ende for samfundet.

Der er mange forklaringer på det store frafald. Det kan fx skyldes, at de studerende ikke er tilstrækkelig forberedt på studiets indhold og de krav, der stilles til de studerende. Undersøgelser foretaget på Københavns Universitet viser, at de studerende ofte har valgt at søge ind på en sproguddannelse, fordi de endnu ikke er afklaret i forhold til, hvad de helst vil studere. Derfor vælger de et sprog, som de opfatter som ret overkommeligt at studere. Andre søger ind på grund af en fascination af den kultur eller det samfund, sproget retter sig mod. I løbet af det første studieår opdager de, at et sprogstudium er mere akademisk krævende, end de forventede.

Andre grunde til frafald er, at undervisningen opleves at være irrelevant, eller at formålet med uddannelsen forekommer at være diffust, fordi der ikke tegner sig et konkret karriereforløb bagefter. Specielt den sidste forklaring – det diffuse karriereforløb – synes plausibel i forhold til kultursprogenes særligt store frafald. De erhvervsproglige uddannelser har et smallere, men også mere klart arbejdsmarked. Karrierevejene fremstår derfor som tydelige for de studerende. Arbejdsmarkedet for kultursprogsuddannede er derimod meget bredt, så det kan være uklart for de studerende, hvad uddannelsen fører til. Tidligere var den klassiske vej et job som underviser i gymnasiet. Men i dag kan man indgå i et væld af forskellige arbejds sammenhænge.

STYRKET SAMARBEJDE OM SPROGUDDANNELSER

Et tilpas mangfoldigt udbud af sproguddannelser vil ikke kunne opretholdes, med mindre der sker ændringer de kommende år.

Et mangfoldigt udbud af sproguddannelser bør blandt andet fastholdes via et øget samarbejde, der sikrer bedre ressourceudnyttelse og forskningsdækning. Samarbejdet kan ske internt på de enkelte universiteter, men også på tværs af universiteterne. Et sådant samarbejde mellem sproguddannelserne synes hidtil at være blevet hæmmet af forskelle i faglige traditioner og institutionelle tilhørsforhold.

Der er gode eksempler på samarbejde mellem kultursprogsuddannelser og erhvervsprogsuddannelser. Det gælder fx undervisningen i arabisk på Aarhus Universitet. De studerende på erhvervsprogsuddannelsen i arabisk og kommunikation undervises i fagområdet arabisk sammen med de studerende på kultursprogsuddannelsen i arabisk- og islamstudier.

Ud over bedre ressourceudnyttelse kan øget samarbejde og større fleksibilitet mellem kultursprogsuddannelser og erhvervsprogsuddannelse også gøre det lettere for sprogstuderende at skifte spor undervejs uden forlængelse af studietiden. Og det kan give underviserne mulighed for at samarbejde om undervisnings- og opgaveforløb, faglige arrangementer og lignende.

For visse sproguddannelser kan det være relevant at skabe volumen ved at samle beslægtede uddannelser på det enkelte universitet i større miljøer. Det er fx gjort på Aarhus Universitet, hvor Østeuropastudier omfatter sprogene bosnisk-kroatisk-serbisk, russisk, tjekkisk og ungarsk, og på Københavns Universitet, hvor asiatiske studier samler en række miljøer.

Endvidere bør et øget samarbejde mellem universiteterne – eventuelt i form af aftaler om arbejdsdeling – overvejes for fremadrettet at sikre udbuddet af mindre og mellemstore sprogfag, fx russisk, italiensk og fransk. Aftaler om arbejdsdeling kunne udmønte sig i, at et fag udbydes færre steder, eller rette sig mod dele af de enkelte uddannelser. Sådanne tiltag vil naturligvis skulle ske i dialog med relevante interessenter, herunder underviserne, hvis arbejdsforhold vil kunne påvirkes.

Øget samarbejde mellem universiteterne kan også inddrage spørgsmålet om, hvordan den undervisning, der gives, kan udnyttes bedre via it-støttet læring. Det kan fx ske ved, at underviserne gennemfører undervisning på tværs af universiteter via videokonferencer. Det vil give mulighed for mere undervisning til de studerende. Endelig kan øget samarbejde understøttes via praktiske tiltag, der betyder, at studerende og undervisere ikke oplever unødigt besvær eller udgifter i forbindelse med undervisning på forskellige geografiske steder.

Situationen på *translatør- og tolkeområdet* er en særlig problemstilling, som bør undersøges nærmere. Det har ikke været muligt at belyse området tilstrækkeligt inden for den tid, som arbejdsgruppen har haft til rådighed. Oversættelse både til og fra dansk er og vil fortsat være vigtigt og nødvendigt for Danmarks ageren i verden.

I forhold til spørgsmålet om sproguddannelsernes relevans og frafaldsproblemer bør universiteterne fokusere på en målretning til det arbejdsmarked, som kandidaterne skal videre til. Og aftagerne – undervisningssektoren, erhvervslivet mv. – skal løbende bidrage til at afklare, hvordan sproguddannelsernes relevans kan styrkes. Derudover bør universiteterne have fokus på internationalisering af uddannelserne og rekruttering af sprog talenter fra de gymnasiale uddannelser.

Arbejdsgruppen anbefaler

22 At universiteterne styrker sproguddannelserne gennem øget samarbejde både internt på det enkelte universitet og på tværs af universiteterne.
 Det kan være i form af tiltag som samarbejde og større fleksibilitet mellem kultursprogsuddannelser og erhvervsprogsuddannelser, samling af beslægtede sprogfag i større miljøer og øget koordinering af udbud af mellemstore sprogfag.

23 At universiteterne i samarbejde med aftagerne yderligere skærper de forskellige erhvervsprofiler på kandidatuddannelserne i kultursprog.
 Arbejdsmarkedet for kultursprogsuddannede er som nævnt meget bredt, og kandidatuddannelserne i kultursprog bør fortsætte bestræbelserne på at profilere uddannelserne. De studerende skal have en klar forventning om, hvilke erhvervsmuligheder deres uddannelse fører til. Det gælder, uanset om det drejer sig om undervisning i gymnasiet, litterær og teknisk oversættelse, job i internationale organisationer, forskning eller andre relevante arbejdsmarkedsområder.

24 At universiteterne – i forbindelse med uddannelsen af sproglærere til gymnasiet og andre steder – tilrettelægger de relevante kandidatuddannelser med en klar underviserprofil.
 I forbindelse med spørgsmål om skærpelse af underviserprofilen i kandidatuddannelserne bør spørgsmålet om fagdidaktik inddrages. Det er fx blevet anbefalet, at universiteterne styrker elementer af formidling og fagdidaktik i forhold til de kandidater, der skal undervise i gymnasiene.¹⁶

Arbejdet med at integrere fagdidaktik bør styrkes for kommende undervisere – både gymnasielærere og andre, der skal undervise. Det forekommer at være for sent at blive bekendt med fagdidaktik i forbindelse med pædagogikum, hvor kandidaterne allerede er i gang med at undervise.

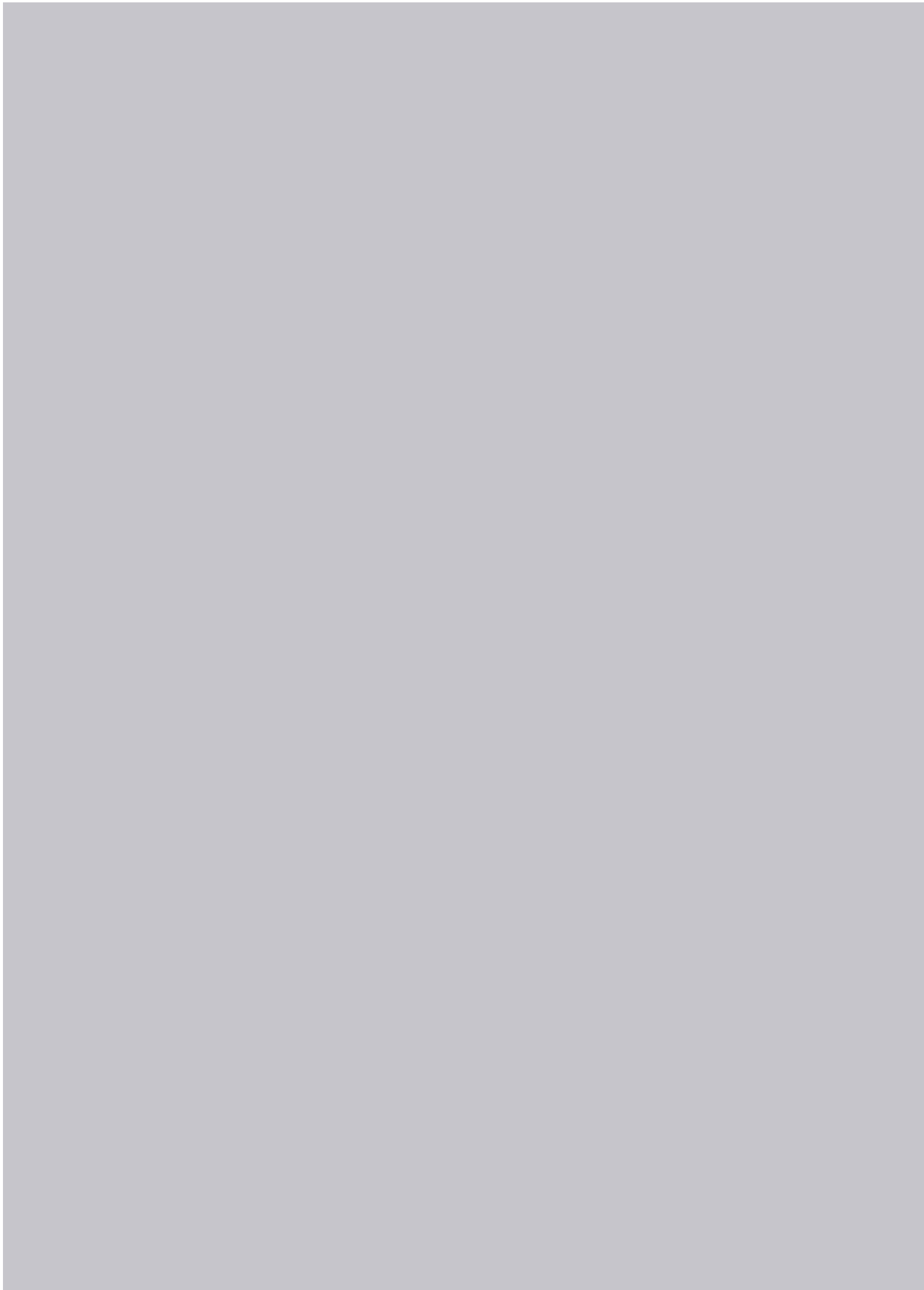
25 At universiteterne tilrettelægger sproguddannelserne, så reglen bliver, at undervisningen i et eller to semestre foregår i et land, hvor sproget tales.
 Det er oplagt, at universiteterne – særligt inden for sprogfagene – systematisk udnytter mulighederne for, at undervisningen i et eller to semestre kan foregå i et målsprogsland. Formålet med det skal være at styrke sprogfærdigheden, men også at styrke interessen for sprogstudiet generelt og dermed mindske frafaldet.

26 At universiteterne benytter muligheden for at kræve, at sprogfag i den adgangsgivende eksamen til bacheloruddannelserne i fremmedsprog er bestået med en bestemt minimumskaraktter.
 For at styrke rekrutteringen og imødegå de høje frafaldsprocenter er det også nødvendigt at fremme rekruttering af de dygtigste sprog talenter til universiteternes sproguddannelser. I dag er der reelt fri adgang til de fleste af universiteternes sproguddannelser. Det betyder, at alle, der opfylder adgangskravene (gymnasial uddannelse + bestemte gymnasiale fag på A-, B- eller C-niveau), bliver optaget på uddannelsen.

Universiteterne kan med fordel benytte muligheden for at kræve, at sprogfag i den adgangsgivende eksamen til bacheloruddannelserne i fremmedsprog er bestået med en bestemt minimumskaraktter, som er højere end karakteren 02. Det vil i sig selv have en signalværdi, ligesom det kan bidrage til at sikre et minimum af fagligt indgangsniveau hos kommende studerende. Inden for sproguddannelser, hvor der er adgangsbegrænsning, kan en mulighed være, at universiteterne lader optagelsessamtaler indgå i vurderingen af ansøgere til kvote 2.

27 At der tages initiativ til en undersøgelse af translatør- og tolkeområdet, herunder særligt det fremtidige behov for tolke og translatører.
 Der er behov for at undersøge konsekvenserne, hvis nedlæggelser af translatør- og tolkeuddannelser fortsætter, samt det fremtidige behov for tolke og translatører i erhvervslivet, retsvæsenet, sundhedsvæsenet, EU-systemet mv.

¹⁶ Udvalget for uddannelsesforskning (2007): Til gavn for uddannelserne.

ØVRIGE VIDEREGÅENDE
UDDANNELSER

Øvrige videregående uddannelser

I Danmark kan man gennemføre videregående uddannelser, uden at man i løbet af studietiden støder på tekster på andet end dansk og engelsk. Det er et problem, da megen vigtig viden inden for mange fag findes på tysk, fransk og andre sprog.

Hvis studerende alene præsenteres for dansksprogede tekster, er de afskåret fra en stor mængde informationer, for kun en brøkdel af alle tekster oversættes til dansk. De studerende kommer til at mangle adgang ikke blot til fagtekster og litterære tekster, men også til aviser, magasiner etc. Et besøg i den største danske internetboghandel – Saxo.com – giver et fingerpeg. Her er der adgang til ca. 5.3 mio. forskellige bøger mv. Af dem angives 4,6 mio. at være engelsksprogede, 0,2 mio. angives at være tysk-sprogede og kun 0,08 mio. – godt 80.000 – angives at være dansksprogede. Besøger man i stedet Amazon.co.uk, og behersker man engelsk, kan man vælge mellem ca. 32 mio. forskellige bøger og e-bøger mv.

Samtidig vil mange færdiguddannede få brug for fremmedsprog i deres arbejdsliv. Som arbejdsmarkedet har udviklet sig, er sproglige og interkulturelle kompetencer vigtige for andre faggrupper end de egentligt sproguddannede. Det gælder fx for jurister og økonomer, som ansættes i eller på anden måde beskæftiger sig med EU-systemet. Og det gælder ingeniører, som gennemfører projekter i samarbejde med udenlandske partnere, eller læger og sygeplejersker, som behandler patienter med mange forskellige sproglige og kulturelle baggrunde.

I forhold til det private erhvervsliv har DI undersøgt, hvilke behov medlemsvirksomhederne har for sproglige kompetencer.¹⁷ Undersøgelsen viser, at virksomhederne efterspørger medarbejdere med fremmedsproglige kompetencer på højt niveau, men de skal ikke nødvendigvis have en uddannelse inden for sprog. Medarbejdere med en kombinationsuddannelse af sprog og et andet fag, fx erhvervsøkonomi, er også efterspurgt blandt virksomhederne.

Virksomhederne ønsker sig altså primært medarbejdere med dobbeltkompetencer. Det vil sige medarbejdere, som både kan varetage fx markedsføring eller udvikling og samtidig kommunikere på flere fremmedsprog på et højt niveau. Og at behovet eksisterer understreges af, at en række virksomheder oplever netop manglende sproglige kompetencer som en barriere på det internationale marked.

Cirka hver fjerde af virksomhederne i undersøgelsen har i forhandlingssituationer mødt vanskeligheder på grund af sprog. En del af virksomhederne har også oplevet direkte økonomiske konsekvenser af manglende fremmedsproglige kompetencer. Otte pct. af de medvirkende virksomheder har afstået fra nye markedsfremstød, og fire pct. har oplevet, at virksomheden har tabt ordrer, fordi den ikke har været i stand til at kommunikere med samhandelspartneren.

¹⁷ DI (2008): Mere end sprog.

I forhold til de øvrige videregående uddannelser er det således væsentligt, at alle studerende i det mindste vedligeholder og gerne videreudvikler de sprogkompetencer, de har opbygget tidligere på deres vej gennem uddannelsessystemet. Det kan ske via inddragelse af litteratur på andre fremmedsprog end engelsk, gennem tilbud om sprogundervisning og internationalisering. Endelig kan der være behov for at overveje nye tværfaglige uddannelser med sprog.

ANBEFALINGER

Arbejdsgruppen anbefaler

28 At de videregående uddannelser gradvist inddrager litteratur på andre fremmedsprog end engelsk i undervisningen, hvor det er relevant.

Det er en oplagt mulighed at inddrage litteratur på andre fremmedsprog end engelsk i undervisningen i de videregående uddannelser. Det vil kræve en kulturændring, men i virkeligheden er det ret få år siden, at det var en selvfølge at gøre sådan.

29 At de videregående uddannelser tilbyder og eventuelt giver plads til fremmedsprogsundervisning som valgfag til alle studerende.

De studerendes sprogkompetencer kan naturligt vedligeholdes og udvikles ved at tilbyde de studerende fremmedsprogsundervisning som led i

deres uddannelse. Det er der aktuelt planer om på Aalborg Universitet. Både Københavns Universitet og Aarhus Universitet arbejder desuden med "et indre marked for uddannelse", som skal give de studerende bedre muligheder for at vælge kurser på tværs af universitetets uddannelser. Disse initiativer kan også give ikke-sprogstuderende mulighed for at tage sprogkurser.

30 At de videregående uddannelser fortsætter deres bestræbelser på, at flest mulig studerende kommer til at læse i udlandet.

Dette for at de studerende får lejlighed til at styrke deres sproglige og interkulturelle kompetencer.

31 At universiteterne i samarbejde med aftagerne overvejer behovet for nye tværfaglige uddannelser, hvor sprog indgår i kombination med fag, der ligger uden for humaniora.

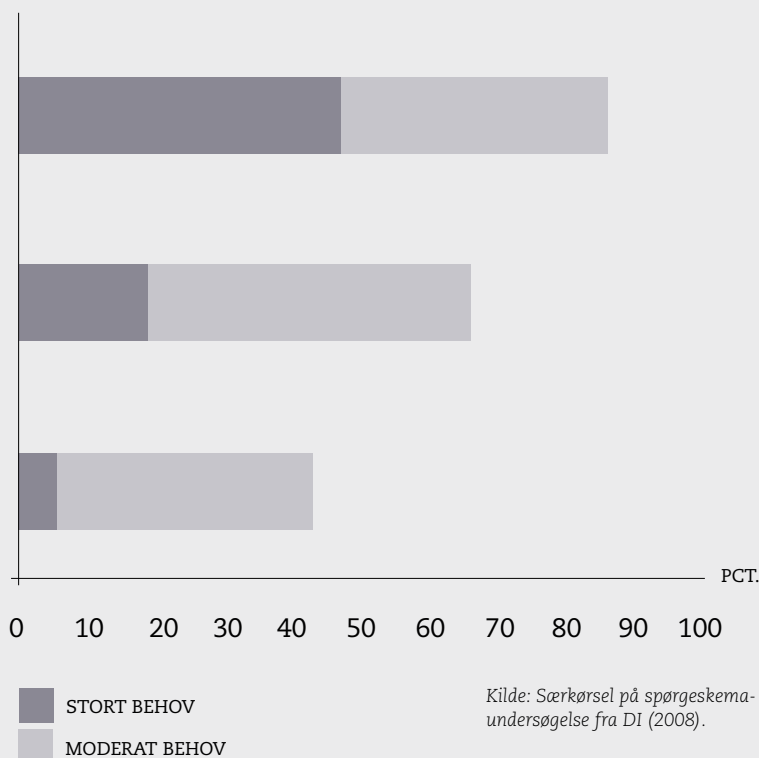
Universiteternes erhvervs sproglige uddannelser har haft succes med at tiltrække studerende ved at kombinere sprog med andre fagområder, fx kommunikation. Men i samarbejde med aftagerne er der også behov for at overveje nye muligheder for tværfaglige kombinationer af sprog og fag, der ligger uden for humanioras område. Det kan være en bachelor- og kandidatuddannelse, der kombinerer fx EU-ret med sprog som engelsk eller fransk.

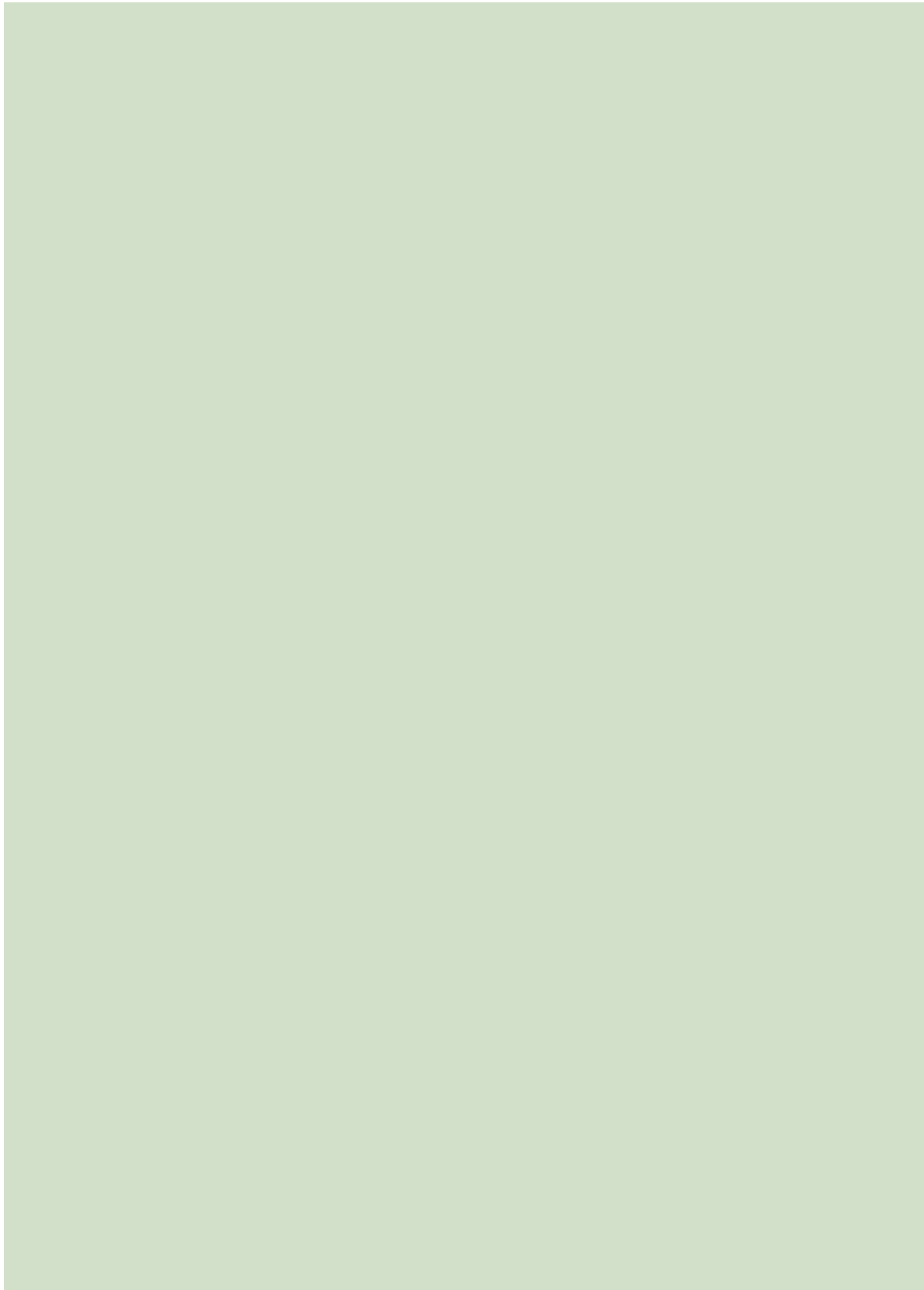
HVILKE TYPER MEDARBEJDERE MED SPROGLIGE KOMPETENCER HAR VIRKSOMHEDERNE BEHOV FOR?

Medarbejdere der ikke nødvendigvis har en uddannelse i sprog, men som forstår og taler det pågældende sprog på højt niveau (fx en ingeniør, der kan fransk eller tysk).

Medarbejdere med en kombinationsuddannelse af sprog og en anden uddannelse (fx kombinationen af erhvervsøkonomi og tysk).

Medarbejdere hvis primære kompetence er sprog og sproglige opgaver (fx uddannede i tysk, engelsk eller lignende).

TVÆRGÅENDE
FREMMEDESPROGSINDSATSER

Tværgående fremmedsprogsindsatser

En række udfordringer går på tværs af uddannelsessektoren og kræver derfor tværgående indsatser. I dette kapitel opridses baggrunden for elleve anbefalinger om sådanne tværgående indsatser, jf. det overordnede mål om ”bedre progression og sammenhæng på langs og på tværs”, som beskrives i kapitel 1, Arbejdsgruppens vision. Disse anbefalinger og forslag trækker på den viden, som er blevet præsenteret i de foregående kapitler.

EN NATIONAL INDSATS FOR FREMMEDSPROG

Der er behov for, at Danmark satser strategisk på fremmedsprogsuddannelse. Uden en satsning på nationalt niveau kan det fremmedsproglige kompetenceniveau ikke løftes, og der er risiko for, at indsatser på lokalt niveau bliver resultatløse. En sådan satsning vil kun blive effektiv, hvis der sker en fokuseret og koordineret indsats på tværs af uddannelsesniveauer og institutioner.

En strategisk indsats bør varetages af en uafhængig og beslutningsdygtig instans. Som situationen er i dag, eksisterer der ikke noget entydigt sted eller organ, der – på tværs af aktører – fokuserer på fremmedsprogsudvikling på langs og på tværs af systemet. Lokalt er der i dag utvivlsomt mange tiltag, men ingen national og samlet ramme.

Erfaringer fra Norge viser, at en strategisk indsats med en målrettet implementeringsplan kan give gode resul-

tater. Norge vedtog i 2005 strategiplanen “*Språk åpner dører – Strategi for styrking av fremmedspråk i grunnopplæringen 2005-2009*”. Det overordnede mål var bedre færdigheder i flere fremmedsprog hos elever og lærere og øget interesse og motivation for uddannelse i fremmedsprog. En evaluering af strategiplanen fra 2009 viser, at flere elever nu vælger fremmedsprog i gymnasiet, samt at et flertal af gymnasierne har fået bredere uddannelsesstilbud inden for fremmedsprog.¹⁸ Dette er bl.a. et resultat af konkrete indsatser med udvikling af informationsmateriale til undervisere og vejledere, forsøg med undervisning i ikke-europæiske sprog og øget samarbejde mellem folkeskoler, ungdomsuddannelser og videregående uddannelsesinstitutioner om bl.a. læringsressourcer.

Som led i strategien oprettede man *Fremmedspråksenteret – Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen*, som har fået en central rolle i forhold til at koordinere og gennemføre strategiplanens initiativer og tiltag. Samtidig er Fremmedspråksenteret et nationalt ressourcecenter for uddannelse i fremmedsprog i børnehaver og grundskole.

¹⁸ Utdanningsdirektoratet (september 2009): *Kartlegging – Språk åpner dører. Strategi for styrking av fremmedspråk i grunnopplæringen 2005-2009* (sluttrapport).

DET NORSKE FREMMEDSPROGSCENTER

Fremmedspråksenteret blev oprettet som et center under Kunnskapsdepartementet og er dermed uafhængigt af specifikke uddannelsesinstitutioner eller institutionstyper. Centeret stod i perioden 2005-2009 for at få den norske strategiplan omsat til handling og konkrete tiltag og havde ansvaret for, at de relevante aktører handlede i overensstemmelse med strategien.

Fremmedspråksenteret skal arbejde for øget kvalitet i fremmedsprogsuddannelse og bidrage til øget motivation og interesse for fremmedsprog. Centeret skal formidle resultater fra forsknings-, forsøgs- og udviklingsarbejde inden for fremmedsprogsområdet generelt. Og det skal gennemføre kvalitetsudviklingstiltag inden for fagdidaktik i samarbejde med skoleejere og læreruddannelsesinstitutioner. Derudover opretholder centeret en række internationale samarbejdsrelationer, bl.a. med European Centre for Modern Languages (ECML), udenlandske ambassader og kultur- og sproginstitutioner og i det internationale netværk for sprogcentre, INNLC.

I Danmark eksisterer der et lignende center på det teknisk-naturvidenskabelige område. I 2009 oprettede man NTS-centeret – *Nationalt center for undervisning i Natur, Teknik og Sundhed*, som skal styrke interessen for, rekrutteringen til og kvaliteten af undervisningen i natur, teknik og sundhed i det danske uddannelsessystem. Dette vil centeret bl.a. gøre gennem udvikling af mere systematisk vidensdeling mellem uformelle og formelle læringsmiljøer og gennem udvikling af undervisningsmateriale.

NTS-centeret blev oprettet i forlængelse af anbefalinger fra en arbejdsgruppe til forberedelse af en national strategi til styrkelse af natur, teknik og sundhed. Centeret er således et led i den større nationale indsats, der gennem flere år har været foretaget for at øge rekrutteringen til de naturvidenskabelige og tekniske uddannelser.

I 2010 var optaget på universiteterne det historisk højeste inden for samtlige hovedområder. Den største fremgang skete imidlertid på naturvidenskab, hvor optaget steg med 18 pct. fra 2009 til 2010, mens de tekniske bacheloruddannelser oplevede en fremgang i optag på 12 pct. Det rekordhøje optag på de tekniske og naturvidenskabelige videregående uddannelser i 2010 er en indikation på, at et langvarigt og målrettet fokus på styrkelse af bestemte fagområder og en strategisk indsats på nationalt niveau skaber resultater. Men det er endnu for tidligt at sige noget om, hvilken effekt NTS-centeret kan have på den fortsatte indsats for at øge interessen for de teknisk-naturvidenskabelige fag.

I lyset af de resultater, som det norske fremmedsprogcenter har opnået – bl.a. at flere vælger sprog i gymnasierne, og at de har flere sprog at vælge imellem – har arbejdsgruppen drøftet potentialerne i at oprette et lignende center i Danmark. Et dansk center for uddannelse i fremmedsprog ville i den forbindelse kunne drage nytte af erfaringerne fra NTS-centeret. Indtil der i 2013 foreligger en egentlig evaluering af det danske NTS-center, foreslår arbejdsgruppen imidlertid en anden konstruktion for at løfte og koordinere en strategisk dansk indsats på fremmedsprogområdet.

I forbindelse med at Undervisningsministeriet og Videnskabsministeriet, som opfølgning på denne rapport, udarbejder en fremmedsprogstrategi, bør ministerierne nedsætte en styregruppe, som får ansvar for implementering af strategien. I styregruppen skal alle relevante hovedaktører fra uddannelsessektoren være repræsenteret. Styregruppen for en strategi for uddannelse i fremmedsprog skal udfolde strategien i konkrete målsætninger og handlingsplaner samt stå for opfølgning og evaluering.

Arbejdsgruppen foreslår denne konstruktion af flere årsager. Strukturen i det danske uddannelsessystem er ganske kompliceret med flere ministerier involveret, med bachelorstudier på universiteterne og professionsbachelor på professionshøjskolerne og med det særlige danske system med statsligt selveje for både universiteter, professionshøjskoler og ungdomsuddannelsesinstitutioner m.fl. Den faglige udvikling og organisering

af undervisningen på de enkelte institutioner sker også på meget forskellig vis og med en høj grad af faglig autonomi. Fx varetager Undervisningsministeriet i dag faglig sparring med og rådgivning af både folkeskoler og ungdomsuddannelsesinstitutioner, mens faglig udvikling og organisering på universiteterne alene er en institutionsintern opgave. Derudover varetager universiteter og professionshøjskoler også opgaver med faglig rådgivning og vidensspredning om både fremmedsproglig udvikling og teori samt om sprogdidaktik og undervisningsudvikling.

Et nationalt ressourcecenter skal kunne anerkendes af alle parter, hvis det skal kunne tilføre værdi til hele uddannelsessektoren i form af fx faglig eller uddannelsesmæssig rådgivning. Derfor skal der i organiseringen af et fremmedsprogcenter tages højde for de enkelte uddannelsesinstitutioners særlige kendetegn og for, hvordan institutionerne arbejder med faglig udvikling i dag. Dette vil kræve en nærmere undersøgelse.

Styregruppen for en strategi for uddannelse i fremmedsprog skal derfor som led i implementering og evaluering af strategien klarlægge behovet og mulighederne for etableringen af et uafhængigt nationalt organ, som skal have til formål at skabe netværk, dialog og samarbejde mellem de mange aktører på fremmedsprogområdet og på systematisk vis etablere kontakt mellem de forskellige led i uddannelseskæden. Styregruppens undersøgelse skal munde ud i et konkret forslag til en model for et sådant uafhængigt organ.

En afgørende forudsætning for, at en strategi for fremmedsprog skal lykkes, er, at hovedaktørerne har en fælles forståelse af udfordringerne, og at den instans, som har ansvaret for implementering af strategien, er beslutningsdygtig. Styregruppen for en strategi for uddannelse i fremmedsprog skal derfor bestå af ledelsesrepræsentanter fra de relevante ministerier, en repræsentant fra den kommunale sektor og repræsentanter fra de relevante uddannelsessektorer og -institutioner. Derigennem sikres det, at alle relevante aktører inddrages i beslutninger om, hvordan de strategiske målsætninger bedst kan udfoldes i konkrete handlingsplaner og mest effektivt kan implementeres på de forskellige uddannelsesområder. Samtidig giver det mulighed for, at alle involverede kan forpligte hinanden gensidigt. Det er ønskeligt, at en sådan styregruppe hurtigt kan gå i gang med arbejdet. Det haster, hvis den nuværende tendens skal standes og en positiv udvikling sættes i gang.

BEDRE PROGRESSION OG SAMMENHÆNG PÅ LANGS OG PÅ TVÆRS

En af de nuværende udfordringer i uddannelsessystemet er at skabe en sammenhængende overgang mellem uddannelsesniveauerne. Det gælder både for overgangen fra folkeskole til erhvervsuddannelse og gymnasium og for overgangen fra de gymnasiale uddannelser til universiteternes sproguddannelser og til læreruddannelsen.

Eleverne skal på deres fortsættersprog i gymnasiet gerne gå videre fra, hvor de slap i folkeskolen rent niveaumæssigt. Underviserne i de gymnasiale uddannelser og i

erhvervsuddannelserne skal kunne stille realistiske krav til og bygge videre på folkeskoleelevernes viden og kunnen. Eleverne på folkeskoleniveau skal gøres bevidste om, hvad fremmedsprog er og kan, og hvad de kan forvente at møde på de næste uddannelsesstrin. Fx kan en ensartet brug af grammatisk terminologi i folkeskolen og i ungdomsuddannelserne være med til at styrke elevernes overgang fra det ene uddannelsesstrin til det næste, så de ikke skal aflære sig visse grammatiske udtryk samtidig med, at de tilegner sig nogle nye.

Den faglige sammenhæng mellem uddannelsesniveauerne er også et væsentligt element i forhold til at forebygge frafald på universiteterne, der – som det fremgår af kapitel 6 – netop er et problem for sproguddannelserne og særligt på bachelorniveau.

Ud over faglig sammenhæng er rekruttering af dygtige sprog talenter en løbende udfordring i overgangen mellem de gymnasiale uddannelser og universiteternes sproguddannelser. For at styrke rekrutteringen og imødegå de høje frafaldsprocenter er det nødvendigt med et øget fokus på målet at fremme rekruttering af de dygtigste sprog talenter til universiteternes sproguddannelser. Som led i deres generelle talentindsatser skal gymnasierne have fokus på sprog talenter. Skoler med gymnasiale uddannelser bør i den forbindelse indtage aftagerinstitutioner, erhvervslivet og andre ressourcepersoner i aktiviteter, der retter sig imod elever med særlig interesse og talent for fremmedsprog. Det kan fx være sprog camps, konkurrencer eller opgaveløsning i samarbejde med virksomheder.

Hertil kommer, at der er behov for at skabe et stærkere samarbejde mellem dansk og sprogfagene inden for de enkelte uddannelser. Eleverne kan med fordel drage nytte af de faglige og didaktiske fællestræk, der er for sprogundervisningen uafhængig af fag og modersmål. Som man kan læse mere om i kapitel 3, har de gymnasiale uddannelser allerede sat gang i en sådan udvikling.

BEDRE FREMMEDSPROGSUNDERVISNING

Eleverne på alle niveauer skal vælge sprog til – og ikke fra. Det kræver, at undervisningen i fremmedsprog på alle niveauer til stadighed udvikles. Blandt andet er det afgørende, at fremmedsprogsundervisningen udgør en helhed, hvor videns- og indholdsdelen på den ene side og de sproglige færdigheder på den anden side spiller sammen. På den måde vil sprogundervisning opleves som andet og mere end grammatikundervisning. Det bliver også en indføring i en ny kultur og dermed en åbning til en større verden. jf. definition af interkulturelle kompetencer i kapitel 1, Arbejdsgruppens vision. Samtidig er det vigtigt, at sprogundervisning i vid udstrækning foregår på fremmedsproget, da det i sig selv styrker elevernes læring og sprogsikkerhed.

Varetagelse af en effektiv og varieret sprogundervisning stiller store krav til lærere og undervisere om hele tiden at forny og tilpasse deres undervisning til elevernes og de studerendes forudsætninger og forventninger. Her er inddragelse af it en af de centrale motivationsfaktorer og et af de centrale værktøjer til både undervisningsdif-

ferentiering og effektivisering. It og digitale medier kan med fordel anvendes i endnu højere grad, end tilfældet er i dag, i både folkeskolen, gymnasier og erhvervsuddannelser. Endvidere kan geografiske udfordringer i form af små sproghold spredt på flere videregående uddannelse imødekommes ved at streamede dele af undervisningen, jf. udfordringerne beskrevet i kapitel 6 om universiteternes sproguddannelser.

Endelig er det vigtigt, at uddannelsesniveauerne og uddannelsessystemet, herunder de ansvarlige ministerier, udnytter de muligheder for inspiration og udvikling, der er tilgængelige uden for landets grænser. Det gælder blandt andet samarbejde med partnerskoler, som EU-programmer understøtter, Europarådets fælles referenceramme for sprog og andre europæiske samarbejder om sprog, som Danmark hidtil har stået uden for, for eksempel Europarådets European Centre for Modern Languages (ECML), og det norske fremmedsprogscenter.

En forudsætning for styrkelse af fremmedsprogsundervisningen er, at der er en tilstrækkelig formidling af forskningsbaseret viden om fremmedsprogstilegnelse og -didaktik og om, hvilke udfordringer der er ved overgangene mellem de forskellige niveauer i uddannelsessystemet. Der er imidlertid et efterslæb, både hvad angår en prioriteret forskningsindsats og vidensopbygning inden for fremmedsprogsdidaktik og – undervisning, og hvad angår vidensspredning af relevante forsknings- og udviklingsresultater til underviserne på gymnasier og professionshøjskoler.

Kortlægninger af forskningslandskabet inden for uddannelsesforskning har påvist, at der på universiteterne er et meget beskedent fokus på fremmedsprogsdidaktik, og at ganske få aktive danske forskere har bidraget til udvikling af den didaktiske forskning inden for sprogfagene.¹⁹ Der er et stort behov for samarbejde mellem universiteter og sproglærere på professionshøjskolerne med henblik på at skabe sprogsdidaktisk udvikling og et forskningsbaseret vidensgrundlag for praksis.²⁰

Universiteterne bør derfor i samarbejde med professionshøjskolerne prioritere den fremmedsprogsdidaktiske forskning. Den stærke tradition for forskning inden for fremmedsprog, som i dag danner basis for udviklingsarbejde også inden for det sprogsdidaktiske område, skal suppleres med målrettede forskningsprojekter med fokus på sprogtilegnelse og didaktik.

Fremmedsprogsdidaktikken bør også prioriteres i forbindelse med aftalen om fordeling af globaliseringsreserven til forskning og udvikling i 2011-2012, hvor der er blevet afsat 28 mio. kr. til uddannelsesforskning. Formålet med bevillingen er at styrke forskningsunderstøttelsen af læringsprofessionernes praksisfelt inden for problemstillinger vedrørende specifikke fags didaktik såvel som

¹⁹ Udvalget for uddannelsesforskning (2007): Til gagn for uddannelserne.

²⁰ Forsknings- og Innovationsstyrelsen (ekstern arbejdsgruppe) (2007): Uddannelsesforskning – baggrundsrapport vedrørende et strategisk forskningsprogram.

almene didaktiske og pædagogiske emner. Bevillingen udmøntes gennem tildeling af i alt 10-12 ph.d.-stipendier, og der er etableret et ph.d.-råd, som er ansvarlig for udmøntningen af bevillingen. Universiteterne og professionshøjskolerne bør benytte denne mulighed til at søge om ph.d.-stipendier inden for fremmedsprogsdidaktik. Hvis initiativet videreføres i de kommende år, bør ph.d.-rådet specifikt inddrage fremmedsprogsdidaktik i sine opslag som et led i skabelsen af fremmedsprogsdidaktiske forskningsmiljøer.

STYRKET VOKSEN-, EFTER- OG VIDEREUDDANNELSE I SPROG

Undervisernes kompetencer er afgørende for at sikre kvalitet i uddannelsessystemet. På længere sigt gælder det om at styrke undervisernes grunduddannelser, mens man på kortere sigt må satse mere på en tilstrækkelig efter- og videreuddannelse.

På folkeskoleområdet viser en OECD-undersøgelse, at Danmark kommer på en 22.-plads – ud af 24 mulige – i forhold til, hvor meget efteruddannelse folkeskolelærerne får. Kun tyrkiske og slovakiske lærere får mindre efteruddannelse end danske. En fjerdedel af lærerne har de seneste 18 måneder²¹ ikke modtaget kompetenceudvikling på mindst en dags varighed. Manglende udbud af passende kompetenceudviklingstilbud og manglende støtte fra arbejdsgiveren gives som årsag til denne lave score blandt lærerne. Dette taler for, at der på folkeskoleområdet kan være et behov for at styrke efteruddannelsen af fremmedsproglærerne. Og arbejdsgruppen vurderer, at der også på gymnasierne, erhvervsskolerne og universiteterne er behov for styrket efteruddannelse.

Specielt på fremmedsprogsområdet er der uudnyttede potentialer med henblik på efter- og videreuddannelse af folkeskole- og gymnasielærere.

Det står klart, at de rigtige kompetencer hos underviserne på alle uddannelsesniveauer er en forudsætning for at styrke fremmedsprogsundervisningen. Derfor er det op til de ansvarlige, decentralt, at sørge for en tilstrækkelig kompetenceudvikling hos underviserne, dvs. universiteterne, professionshøjskolerne, skolelederne og kommunerne.

Men for arbejdsstyrken generelt er det også væsentligt at have tilstrækkelige fremmedsprogskompetencer. Det er ærgerligt, hvis de sprogfærdigheder, man har opnået i løbet af sin uddannelse, forældes, fordi de ikke bliver brugt og vedligeholdt. Samtidig kan der være behov for at tilegne sig nye kompetencer, fx ved skifte til job, hvor arbejds sproget er engelsk, eller hvis arbejdspladsen skal agere på nye markeder, fx i Kina eller Brasilien.

Danmark har en lang tradition for livslang læring, og for faglærte og ufaglærte medarbejdere udbydes der kurser i fremmedsprog på flere niveauer via arbejdsmarkedsuddannelser (AMU) og Almen Voksenuddannelse (AVU). Voksne kan desuden opkvalificere deres fremmed-

sprogkompetencer til gymnasialt niveau via Hf-enkeltfag. I den forbindelse finder arbejdsgruppen det vigtigt at holde øje med virkningen af den ændrede deltagerbetaling på voksenuddannelsescentrene (VUC).

Det er afgørende, at arbejdsgivere er opmærksomme på og i højere grad efterspørger specifikke efter- og videreuddannelseskurser til deres medarbejdere også hos professionshøjskolerne, universiteterne og hos private udbydere.

ANBEFALINGER

Arbejdsgruppen anbefaler

- 32 At der nedsættes en styregruppe for implementering af fremmedsprogsstrategien.**
I forbindelse med at Undervisningsministeriet og Videnskabsministeriet, som opfølgning på denne rapport, udarbejder en fremmedsprogsstrategi, bør ministerierne nedsætte en styregruppe, der får ansvar for, at strategien følges op af konkrete handlingsplaner med tidsplaner for gennemførelsen og en plan for evaluering af indsatserne og strategien. Styregruppen skal sørge for, at der er fremdrift i implementeringen af strategien bl.a. gennem en styrket indsats på tværs af ministerier, kommuner og uddannelsesinstitutioner. Styregruppen skal desuden klarlægge mulighederne for etableringen af et dansk fremmedsprogscenter.
- 33 At Danmark ansøger om medlemskab af European Centre for Modern Languages.**
European Centre for Modern Languages (ECML) er et europæisk center for fremmedsprog nedsat af Europarådet. Centret bistår medlemmer i vidensdeling og udveksling af best practice. Danmark er i modsætning til Norge, Sverige, Finland og Island ikke medlem af ECML. Arbejdsgruppen anbefaler, at Danmark bliver medlem af ECML for derigennem at få etableret et internationalt netværksforum for fremmedsprogsundervisning. I et strategisk arbejde med fremmedsprogsområdet i Danmark kan ECML bistå med hjælp og rådgivning.

Opgaven som nationalt kontaktpunkt for ECML skal varetages af et relevant ministerium.
- 34 At overgangen mellem folkeskolen og ungdomsuddannelserne styrkes bl.a. ved, at Undervisningsministeriet reviderer læreplanernes formuleringer for grundskolen, erhvervsuddannelserne og de gymnasiale uddannelser.**
Herigennem kan det sikres, at retningslinjerne for udgangsniveauer og indgangsniveauer stemmer overens. Det indebærer bl.a. krav til brug af en ensartet terminologi i undervisningen, og at folkeskoleundervisningen forpligtes til også at relatere undervisningen til, hvordan engelsk bruges på arbejdsmarkedet, herunder også i forbindelse med job i forlængelse af en erhvervsuddannelse. Som opfølgning på læreplanerne bør Undervisningsministeriet rådgive institutionerne, så læreplanernes ambition i praksis kan sikres.

²¹ OECD (2009): TALIS "Teaching and Learning International Survey."

35 At overgangen mellem gymnasiale uddannelser og universiteternes sproguddannelser styrkes ved, at gymnasier og universiteter fortsætter bestræbelserne på at sikre, at der er en fornuftig faglig progression mellem de to niveauer.

Gymnasier og universiteter bør endvidere etablere flere sprogkamp og konkurrenceorienterede aktiviteter, som fx faglige olympiader og konkurrencer mellem flere gymnasier nationalt og internationalt, som kan udvikle og stimulere sprogtalenter i de gymnasiale uddannelser.

Desuden bør studerende og undervisere fra videregående uddannelser i højere grad inddrages som mentorer og undervisere for talentfulde sprog elever i gymnasiale uddannelser. Organisationer og enkeltpersoner bør også inddrages som ressourcepersoner og rollemodeller. Det kan være mennesker, som af erfaring ved, hvilken betydning kundskaber i fremmedsprog har fx i forretningsmæssige og kulturelle sammenhænge samt for internationalt samarbejde på felter som fx økonomi, videnskab, klima, teknologi, udviklingsbistand mv.

36 At tværgående samarbejde mellem sprogfagene og andre fag styrkes og udvides.

Sprogfagene på de forskellige uddannelsesniveauer bør i højere grad udnytte de muligheder, der er for at arbejde sammen for at udnytte sprogfagernes fællestræk. Endvidere opfordrer arbejdsgruppen til, at sprogfagene i højere grad end i dag inddrages i tværfaglige samarbejder med andre fag for derigennem at styrke fremmedsprog som fag og tydeliggøre deres relevans på tværs af andre fag. I de gymnasiale uddannelser kan sprogfagene fx med fordel indgå i tværfaglige sammenhænge med historie og samfundsfag eller de musiske fag. Det samme gælder på universiteterne og på professionshøjskolerne.

37 At fremmedsprogsundervisning på alle uddannelsesniveauer i videst muligt omfang foregår på fremmedsproget.

I den forbindelse bør sprogassistenter/undervisningsassistenter med særlige kvalifikationer inden for fremmedsprog i større omfang inddrages i undervisningen med henblik på at supplere undervisningen, bl.a. ved at tale med eleverne på fremmedsproget. Derudover bør muligheden for at opdyrke netværk i udlandet i form af fx partnerskoler med venskabsklasser udnyttes af alle folkeskoler, gymnasier og erhvervsuddannelser.

38 At undervisningen er aktuel og varieret, og at de anvendte undervisningsformer er baseret på opdateret viden om pædagogik og didaktik.

It-støttede undervisningsformer er med til at understøtte aktualitet i undervisningen og kan sikre større grad af undervisningsdifferentiering gennem bl.a. visuelle og auditive medier og øge motivationen gennem større variation af undervisningsformer. Brugen af it i undervisningen bør styrkes ved hjælp af digitale undervisningsmidler og forskellige medieplatforme på alle uddannelsesniveauer.

Lærere og undervisere skal kunne begrunde deres valg af undervisningsform og – metode på baggrund af forskningsbaseret viden om, hvad der virker.

Fremmedsprogsundervisere bør udnytte muligheden for at hente inspiration fra Den Fælles Europæiske Referenceramme for sprog: Læring, undervisning og evaluering, som Europarådet har udarbejdet.²²

39 At universiteterne prioriterer forskning i fremmedsprogsdidaktik, herunder samarbejder med professionshøjskolerne om forskning i fremmedsprogsdidaktik i relation til folkeskolen.

Universiteterne og professionshøjskolerne kan med fordel iværksætte netværkssamarbejde på tværs af institutionerne og på tværs af andre didaktiske forskningsmiljøer, fx med danskfagets didaktik. Der kan også drages stor nytte af de internationale forskningsmiljøer, som eksisterer inden for sprogfag og sprogtilegnelse.

40 At universiteter og professionshøjskoler i samarbejde med aftagerne fortsat udvikler efter- og videreuddannelsesstilbud på fremmedsprogområdet.

Efter- og videreuddannelsesstilbud i form af diplomuddannelser eller masteruddannelser kan være relevant i forhold til sprog lærere i folkeskolen og gymnasiet, men det kan også være relevant med skræddersyede kurser målrettet fx virksomheder med helt særlige behov for opkvalificering af deres medarbejdere.

41 At lærere i gymnasiet og i erhvervsuddannelserne efterlyser og gør brug af efter- og videreuddannelse i fremmedsprog.

Arbejdsgruppen opfordrer fremmedsproglærere i gymnasiet og i erhvervsuddannelserne til at efterlyse didaktisk orienteret efter- og videreuddannelse og til at gøre brug af de eksisterende kurser, der har fokus på nutidens medie verden, anvendelse af digitale hjælpemidler i undervisningen og det flerfaglige arbejde. I forbindelse med engelsksproget undervisning i andre fag (CLIL) er det ligeledes vigtigt med efter- og videreuddannelse.

42 At kommunerne sikrer, at folkeskolelærere har tilstrækkelige kompetencer til at undervise i fremmedsprog.

Arbejdsgruppen opfordrer kommunerne til at sikre, at folkeskolelærerne har tilstrækkelige kompetencer til at undervise i fremmedsprog på et højt fagligt og pædagogisk niveau. Det kan bl.a. ske via efter- og videreuddannelseskurser. I forbindelse med engelsksproget undervisning i andre fag (CLIL) er det ligeledes vigtigt med efter- og videreuddannelse.

²² Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration (2008): Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog: Læring, undervisning og evaluering (dansk oversættelse af *The Common European Framework of Reference for Languages (CEFR): Learning, Teaching, Assessment*, som er udgivet af Europarådet).

BILAG 1 + 2
LITTERATURLISTE

Bilag 1.

Arbejdsgruppens samlede anbefalinger

FOLKESKOLEN

Arbejdsgruppen anbefaler på længere sigt

- 1 At der indføres tidligere sprogstart i form af obligatorisk engelsk fra 1. klassetrin i folkeskolen.
- 2 At start på 2. fremmedsprog rykkes ned fra 7. klasse til 5. klasse

Arbejdsgruppen anbefaler på kort sigt

- 3 At flere og andre sprog udbydes i folkeskolen som 3. fremmedsprog.
- 4 At undervisning i fremmedsprogene i folkeskolen løftes.
- 5 At der etableres forsøg med nye undervisningsformer i fremmedsprog i folkeskolen.
- 6 At folkeskolerne får mulighed for, på frivillig basis, at oprette udskolingslinjer i 7.- 9. klasse, herunder bl.a. en såkaldt international linje, hvor der undervises på engelsk.

DE GYMNASIALE UDDANNELSER

Arbejdsgruppen anbefaler på længere sigt

- 7 At der afsættes udviklingsmidler til forsøg med ændrede prøveformer i de gymnasiale uddannelser.

Arbejdsgruppen anbefaler på kort sigt

- 8 At nærliggende gymnasier samarbejder om udbud og oprettelse af mindre søgte fremmedsprog.
- 9 At fremmedsprog skal indgå mere i samarbejdet om studieretningerne og i det flerfaglige arbejde i de gymnasiale uddannelser.

- 10 At der indføres bonusordning for valg af flere fremmedsprog.
- 11 At der afsættes midler til støtte til netværksprojekter om anvendelsesorienterede tilgange til sprogundervisning.
- 12 At der indføres tilskud til holddannelse i flersproglige studieretninger og for små sprog.

ERHVERVSUDDANNELSERNE

Arbejdsgruppen anbefaler på længere sigt

- 13 At alle erhvervsuddannelser som minimum bør have obligatorisk engelsk på F-niveau.

Arbejdsgruppen anbefaler på kort sigt

- 14 At de faglige udvalg inddrager behovet for fremmedsprog som et parameter af betydning for beskæftigelse og konkurrenceevne i den løbende justering af erhvervsuddannelserne.
- 15 At skolerne og de lokale uddannelsesudvalg bør skærpe opmærksomheden på erhvervsuddannelses-elevernes behov for fremmedsprogskompetencer og interkulturelle kompetencer i forhold til arbejds- og samfundsliv.
- 16 At lærere i erhvervsuddannelserne bør kunne undervise i dele af deres fag på engelsk.

LÆRERUDDANNELSEN

Arbejdsgruppen anbefaler på længere sigt

- 17 At nye fremmedsprog i læreruddannelsen tilrettelægges af professionshøjskolerne i samarbejde med universiteterne. Samarbejdet skal medvirke til at

understøtte en udvidelse af fremmedsprogs-udbuddet i folkeskolen.

Arbejdsgruppen anbefaler på kort sigt

- 18 At der oprettes forsøg med en læreruddannelse, som særligt retter sig mod sprogområdet.
- 19 At engelsk permanent kommer til at indgå i gruppen af obligatoriske linjefag i læreruddannelsen.
- 20 At udlandsophold i videst muligt omfang indgår i uddannelsen for lærerstuderende, som har et sprogligt linjefag.
- 21 At der skabes en bedre arbejdsdeling på tværs af professionshøjskolerne for fremadrettet at fastholde udbuddet og oprettelsen af de sproglige linjefag.

UNIVERSITETERNES SPROGUDDANNELSER

Arbejdsgruppen anbefaler

- 22 At universiteterne styrker sproguddannelserne gennem øget samarbejde både internt på det enkelte universitet og på tværs af universiteterne.
- 23 At universiteterne i samarbejde med aftagerne yderligere skærper de forskellige erhvervsprofiler på kandidatuddannelserne i kultursprog.
- 24 At universiteterne – i forbindelse med uddannelsen af sproglærere til gymnasiet og andre steder – tilrettelægger de relevante kandidatuddannelser med en klar underviserprofil.
- 25 At universiteterne tilrettelægger sproguddannelserne, så reglen bliver, at undervisningen i et eller to semestre foregår i et land, hvor sproget tales.
- 26 At universiteterne benytter muligheden for at kræve, at sprogfag i den adgangsgivende eksamen til bacheloruddannelserne i fremmedsprog er bestået med en bestemt minimumskaraktér.
- 27 At der tages initiativ til en undersøgelse af translatør- og tolkeområdet, herunder særligt det fremtidige behov for tolke og translatører.

ØVRIGE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER

Arbejdsgruppen anbefaler

- 28 At de videregående uddannelser gradvist inddrager litteratur på andre fremmedsprog end engelsk i undervisningen, hvor det er relevant.
- 29 At de videregående uddannelser tilbyder og eventuelt giver plads til fremmedsprogsundervisning som valgfag til alle studerende.

- 30 At de videregående uddannelser fortsætter deres bestræbelser på, at flest mulig studerende kommer til at læse i udlandet.
- 31 At universiteterne i samarbejde med aftagerne overvejer behovet for nye tværfaglige uddannelser, hvor sprog indgår i kombination med fag, der ligger uden for humaniora.

TVÆRGÅENDE FREMMEDSPROGSINDSATSER

Arbejdsgruppen anbefaler

- 32 At der nedsættes en styregruppe for implementering af fremmedsprogsstrategien.
- 33 At Danmark ansøger om medlemskab af European Centre for Modern Languages.
- 34 At overgangen mellem folkeskolen og ungdomsuddannelserne styrkes bl.a. ved, at Undervisningsministeriet reviderer læreplanernes formuleringer for grundskolen, erhvervsuddannelserne og de gymnasiale uddannelser.
- 35 At overgangen mellem gymnasiale uddannelser og universiteternes sproguddannelser styrkes ved, at gymnasier og universiteter fortsætter bestræbelserne på at sikre, at der er en fornuftig faglig progression mellem de to niveauer.
- 36 At tværgående samarbejde mellem sprogfagene og andre fag styrkes og udvides.
- 37 At fremmedsprogsundervisning på alle uddannelsesniveauer i videst muligt omfang foregår på fremmedsproget.
- 38 At undervisningen er aktuel og varieret, og at de anvendte undervisningsformer er baseret på opdateret viden om pædagogik og didaktik.
- 39 At universiteterne prioriterer forskning i fremmedsprogsdidaktik, herunder samarbejder med professionshøjskolerne om forskning i fremmedsprogsdidaktik i relation til folkeskolen.
- 40 At universiteter og professionshøjskoler i samarbejde med aftagerne fortsat udvikler efter- og videreuddannelses tilbud på fremmedsprogsområdet.
- 41 At lærere i gymnasiet og i erhvervsuddannelserne efterlyser og gør brug af efter- og videreuddannelse i fremmedsprog.
- 42 At kommunerne sikrer, at folkeskolelærere har tilstrækkelige kompetencer til at undervise i fremmedsprog.

Bilag 2.

Arbejdsgruppen og kommissorium

ARBEJDSGRUPPENS MEDLEMMER

Dr. phil., særlig rådgiver for ledelsen, Bodil Due, Aarhus Universitet (formand)

Lektor, ph.d. Karsten Gramkow Andersen, University College Nordjylland

Rektor Dorte Fristrup, Århus Statsgymnasium

General Manager Cecilie M. Hansen, A.P. Møller-Mærsk A/S

Direktør Kirsten Holmgaard, Mercantec, erhvervsuddannelsesinstitution Viborg

Lektor, ph.d., studieleder Ingemai Larsen, Institut for Engelsk, Germansk og Romansk, Københavns Universitet

Kommunaldirektør Klaus Majgaard, Furesø Kommune

Assoc. Prof. Dr. R. Steinar Nybøle, direktør ved Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen, Norge

ARBEJDSPROCES

Arbejdsgruppen har afholdt seks møder. På møderne er de enkelte uddannelsesområder blevet kortlagt med hensyn til opbygning, indhold og fremmedsprogenes status, og de fire tværgående temaer, som er beskrevet i kommissoriet, er blevet drøftet. Arbejdsgruppen har i sit arbejde inddraget en række eksisterende rapporter og anbefalinger på området, og følgende eksterne oplægs- holdere har bidraget med oplæg på arbejdsgruppens møder:

Prorektor, professor, ph.d. Hanne Leth Andersen, Roskilde Universitet

Lektor Kim Boje, Viborg Katedralskole

Lektor, ph.d. Rita Cancino, Aalborg Universitet

Lektor, ph.d. Susana Fernandez, Aarhus Universitet

Lektor, ph.d. Annette Søndergaard Gregersen, Professionshøjskolen UCC

Professor, ph.d. Anne Holmen, Københavns Universitet

Direktør Waldemar Martyniuk, European Centre for Modern Languages

Uddannelses- og erhvervsvejleder og sprogfaglærer Lone Olsen, Syddansk Erhvervsskole

Lektor Kirsten Wølch Rasmussen, Aarhus Universitet
Forskningspolitisk chef Charlotte Rønhof, DI

Arbejdsgruppen har desuden modtaget forskellige skriftlige input fra foreninger og privatpersoner og takker for den interesse, der har været i forbindelse med arbejdet.

ARBEJDSGRUPPENS KOMMISSORIUM

Baggrund

Danmark er et lille sprogområde. Hvis vi skal kunne agere i en globaliseret verden, er det derfor vigtigt, at vores nationale fremmedsprogskompetence er veludbygget og tidssvarende.

Der kan ikke være tvivl om, at engelsk er et vigtigt fag. Det er imidlertid ikke nok.

I de seneste år har der fra forskellig side været udtrykt bekymring for, at fag som fransk og mindre sprogfag som f.eks. italiensk og russisk taber terræn i uddannelsessystemet, herunder at færre elever tilvælger flere sprog end de obligatoriske i de gymnasiale uddannelser, og at de sproglige linjefag på læreruddannelsen og sproguddannelserne på universiteterne er præget af vigende søgning og frafald.

Samtidig medfører globaliseringen, at også andre sprog kan blive mere relevante for os fremover. Eksempelvis stiller den økonomiske vækst i lande som Kina, Indien og Brasilien øgede krav til vores fremmedsprogskompetencer.

Udover spørgsmålet om hvilke sprog der fremover bør sættes på, bør fremtidige krav til vores fremmedsprogskompetencers dybde og bredde også overvejes.

Det må forventes, at det fortsat vil være vigtigt at udanne personer, der kan forske, undervise og oversætte, men samtidig er det også værd at overveje fremmedsprogernes placering i tværfaglige videregående uddannelser. Endelig kan sprog være en supplerende kompetence, der kan styrkes via efter- og videreuddannelse, eksempelvis for ingeniører og økonomer.

Diskussionen om fremmedsprogskompetencer vedrører dermed hele uddannelsessystemet – fra grundskole til ph.d.-uddannelse.

På den baggrund ønsker regeringen at udarbejde en strategi for uddannelse i fremmedsprog.

Formål

Arbejdsgruppen for fremmedsprog i Danmark skal give inspiration til den kommende strategi for fremmedsprogene, som regeringen vil udarbejde inden for de nuværende økonomiske rammer. Arbejdsgruppen skal komme med konkrete anbefalinger for kompetenceudvikling i fremmedsprog og om sprogfagene på alle niveauer i uddannelsessystemet. Arbejdsgruppen skal i sit arbejde inddrage udenlandske erfaringer, der er gjort for at styrke fremmedsprogene.

Arbejdsgruppen skal kortlægge det aktuelle udbud af og den aktuelle efterspørgsel på undervisning i fremmedsprogene, omfanget af deltagelse i fremmedsprogundervisning inden for grundskolen, ungdomsuddannelserne, de videregående uddannelser og voksen- og efteruddannelse samt undervisningens kvalitet.

Arbejdsgruppen skal give en vurdering af det fremtidige behov for fremmedsprogskompetencer i Danmark, herunder behovet på arbejdsmarkedet.

Som led i kortlægningen skal arbejdsgruppen vurdere mulige konsekvenser, hvis den nuværende uddannelsesmæssige tendens, for så vidt angår fremmedsprogene, fortsætter i den eksisterende retning.

På baggrund af såvel status for fremmedsprogundervisningen i Danmark og vurderingen af det fremtidige behov for sprogkompetencer skal arbejdsgruppen komme

med forslag til en styrket indsats for uddannelse i fremmedsprog. Den skal identificere problemfelter i forhold til didaktik og undervisningens kvalitet, som kan være genstand for nærmere undersøgelser og for et videre arbejde.

Arbejdsgruppen skal i den forbindelse overveje konkrete forslag til handlingsmuligheder på alle niveauer i uddannelsessystemet:

- Grundskole
- Ungdomsuddannelser
- De videregående uddannelser
- Efter- og videreuddannelse

Arbejdsgruppen skal bl.a. overveje følgende tværgående temaer:

- Stimulering af interessen for at lære fremmedsprog
- Styrket rekruttering til uddannelse i fremmedsprog
- Lærernes/undervisernes kompetencer såvel fagligt som pædagogisk

Fremmedsprog som kulturbærende element i en globaliseret verden.

Arbejdsgruppens forslag forudsættes samlet set ikke at indebære øgede offentlige udgifter.

Tidsplan og organisering

Arbejdsgruppen mødes med videnskabsministeren og undervisningsministeren i marts 2011, hvor arbejdsgruppen mundtligt orienterer ministrene om arbejdet. Arbejdsgruppen afrapporterer endeligt til videnskabsministeren og undervisningsministeren senest 15. juni 2011.

Arbejdsgruppen sekretariatsbetjenes af VTU og UVM, og der kan eventuelt inddrages ekstern faglig bistand fra f.eks. forskere.

Det vil stå arbejdsgruppen frit for at nedsætte underarbejdsgrupper og på anden vis inddrage ressourcepersoner.

Litteraturliste

Andersen, Hanne Leth og Christina Blach (2010): *Tysk og fransk fra grundskole til universitet. Sprogundervisning i et længdeperspektiv*. Aarhus Universitetsforlag.

Andersen, Mette Skovgaard, Karen Sonne Jakobsen, Alex Klinge, Jens Erik Mogensen, Anna Sandberg og Detlef Siegfried (red.) (2010): *Tysk nu. Konference om tysk sprog og kultur i offentlighed, forskning og undervisning i Danmark*. Københavns Universitet, Roskilde Universitet, Copenhagen Business School/Handelshøjskolen.

Arbejdsgruppen til forberedelse af en National Strategi for Natur, Teknik og Sundhed (2008): *Et Fælles Løft. Rapport fra arbejdsgruppen til forberedelse af en National Strategi for Natur, Teknik og Sundhed*.

B. Day (2010): *Evaluering af forsøg med internationale linjer på Park Skole*. Struer Kommune/VIA UC

Danmarks Evalueringsinstitut (2003): *Engelsk i grundskolen*

Danmarks Evalueringsinstitut (2009): *Fremmedsprog på hhx og stx. Evaluering af fagområder 2008*.

Danmarks Evalueringsinstitut (2010): *Engelsksproget undervisning på danske kandidatuddannelser*.

Danmarks Evalueringsinstitut (2011): *Engelsksprogede uddannelser. Erfaringer fra erhverusakademi- og professions-bacheloruddannelser*.

DEA (2010): *Danmark skal have national sprogstrategi*. <http://www.dea.nu/Menu/Nyheder/Danmark+skal+have+national+sprogstrategi>.

DI (2008): *Mere end Sprog*.

Europa-Kommissionen (2006): *Europeans and their Languages*.

Forsknings- og Innovationsstyrelsen, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling (2007): *Uddannelsesforskning – Baggrundsrapport vedrørende et strategisk forskningsprogram*.

Gymnasieskolernes Rektorforening (2010): *Gymnasie-lærere – udbud og efterspørgsel i udvalgte fag nu og fremover*.

Det Kongelige Kunnskapsdepartement (2008): *St.meld. nr. 23 (2007-2008). Språk bygger broer. Språkstimulering og språkopplæring for barn, unge og voksne*.

Kunnskapsdepartementet (2007): *Språk åpner dører. Strategi for styrking av fremmedspråk i grunnsopplæringen 2005-2009. Revidert utgave januar 2007*.

Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration (2008): *Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog: Læring, undervisning og evaluering (dansk oversættelse af The Common European Framework of Reference for Languages (CEFR): Learning, Teaching, Assessment, som er udgivet af Europarådet)*.

Nationalt senter for fremmedspråk i opplæringen (2011): *Notat 4/2011. V/ Gerard Doetjes*.

Norges offentlige utredninger (2010): *Mangfold og mestring. Flerspråklige barn, unge og voksne i opplærings-systemet*. NOU 2010:7.

Notodden (2007): *Evaluering av prosjektet "Forsøk med tidlig start av 2. fremmedspråk"*.

- OECD (2009): TALIS "Teaching and Learning International Survey".
- Rådet for Internationalisering af Uddannelserne (2008): *Læreruddannelse med internationalt perspektiv*. CIRIUS.
- Rådet for Internationalisering af Uddannelserne (2009): *Erhvervsuddannelser med internationalt perspektiv*. Rådet for Internationalisering af Uddannelsernes forslag til at øge den internationale dimension i erhvervsuddannelserne. CIRIUS.
- Rådet for Internationalisering af Uddannelserne (2010): *Internationaliseringen der blev væk*. Forslag til styrkelse af grundskolens internationalisering. Styrelsen for International Uddannelse.
- Rådet for Internationalisering af Uddannelserne (2010): *Uddannelser til et globalt arbejdsmarked*. Fem råd til ministrene for de videregående uddannelser. Styrelsen for International Uddannelse.
- Skolverket (2004): *Engelska i åtta europeiska länder – en undersökning av ungdomarskunnskaper och uppfattningar*.
- Speitz, Simonsen & S. Treitlien (2007): *Evaluering av projektet "Forsøk med tidlig start av 2. fremmedspråk"*.
- Sprogudvalget (2008): *Sprog til tiden – rapport fra sprogudvalget*. Kulturministeriet.
- Udenrigsministeriet (2010): *Kurs mod 2020 – Dansk udenrigspolitik i nyt farvand*.
- Udvalget for uddannelsesforskning (2007): *Til gavn for uddannelserne*. Rapport fra Udvalget for uddannelsesforskning. Universitets- og Bygningsstyrelsen, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling.
- Undervisningsministeriet (2006): *Evaluering af tidligere start på fremmedsprogsundervisning – en spørgeskemaundersøgelse om engelsk i 3. klasse*.
- Undervisningsministeriet (2006): *Evaluering af tidligere start på fremmedsprogsundervisning*. Kvalitativ undersøgelse af erfaringer med tidligere start på 2. fremmedsprog tysk/fransk fra 6. klasse.
- Undervisningsministeriet (2009): *Fælles Mål 2009*.
- Undervisningsministeriet (2010): *Sprog i gymnasiet*. Rapport fra projektgruppe, UVM.
- Utdanningsdirektoratet (2009): *Kartlegging – Språk åpner dører*. Strategi for styrking av fremmedspråk i grunnsopplæringen 2005-2009 (sluttrappor). <http://www.utdanningsdirektoratet.no/Rapporter/Sprak-apner-dorer--evaluering-2009/>.
- Verstraete-Hansen, Lisbeth (2008): *Hvad skal vi med sprog? Holdninger til fremmedsprog i danske virksomheder i et uddannelsespolitisk perspektiv*. Handelshøjskolen i København/Copenhagen Business School.
- Verstraete Hansen, Lisbeth og Robert Phillipson (red.) (2008): *Fremmedsprog til fremtiden*. Sprogpolitiske udfordringer for Danmark. Handelshøjskolen i København/Copenhagen Business School.

